

TÜRKİYE’DE KADINLARIN YEREL SİYASETE KATILIMI:

İLÇE BELEDİYE MECLİSLERİNDE KADINLIK, AYRIMCILIK VE DAYANIŞMA

Zeynep Alemdar

Merve Akgül

Selin Köksal

Gökçe Uysal

Bu araştırma Raoul Wallenberg Institute'un katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, çalışmaya katılan yerel yönetimlerdeki tüm kadın politikacılara teşekkürlerini sunar.

Yazarlar

Zeynep Alemdar
Merve Akgöl
Selin Köksal
Gökçe Uysal

Kapak Fotoğrafı

Marcos Luiz Photograph, Unsplash

İstanbul

Ocak 2020

ISBN:978-605-69275-1-5

Türkiye’de Kadınların Yerel Siyasete Katılımı: İlçe Belediye Meclislerinde Kadınlık, Ayrımcılık ve Dayanışma^ψ

Zeynep Alemdar*, Merve Akgül**, Selin Köksal*** ve Gökçe Uysal**

^ψ Bu araştırma Raoul Wallenberg Institute’un katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, çalışmaya katılan yerel yönetimlerdeki tüm kadın politikacılara teşekkürlerini sunar.

* Okan Üniversitesi

** Bahçeşehir Üniversitesi

*** Bocconi Üniversitesi

Zeynep Alemdar

Doç. Dr. Zeynep Alemdar, Okan Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler bölüm başkanı ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürüdür. Çalışmaları insan hakları, demokratikleşme, Türkiye'de sivil toplum ve Türkiye-AB ilişkileri konularının yanı sıra kadınlar, barış ve güvenlik meselelerini kapsamaktadır. Alemdar, aynı zamanda Türkiye ve bölgesinde kadınların siyasete etkin katılımının artmasını amaçlayan Dış Politikada Kadınlar İnisiyatifi'nin (WFP) kurucusudur.

International Studies Perspectives ve *Turkish Policy Quarterly* dergilerinin yayın kurullarında bulunan Alemdar, pek çok ülkede farklı katılımcılara uluslararası siyaset, dünyada ve Türkiye'de kadın hareketleri konularında ders vermiş, Portland State Üniversitesi'ndeki Mark O. Hatfield School of Government'ta misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Akademik iznini halen European Leadership Network bünyesinde bulunan Geleceğin Liderleri başlıklı Avrupa-Atlantik Güvenlik İnisiyatifi'nin burslusu olarak Washington D.C.'deki Carnegie Endowment for International Peace'te geçirmiştir.

Lisans derecesini Galatasaray Üniversitesi İktisat bölümünden, yüksek lisansını Kentucky Üniversitesi Patterson School of Diplomacy'de, doktora eğitimini de Kentucky Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde tamamlamıştır.

Merve Akgül

Merve Akgül, İstanbul Üniversitesi sosyoloji bölümünde doktora öğrenimini sürdürmektedir. Başlıca akademik ilgi alanları uluslararası göç ve toplumsal cinsiyet çalışmalarıdır. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nde araştırma asistanı olan Akgül, lisans öğrenimini iktisat, yüksek lisans öğrenimini uluslararası ilişkiler bölümlerinde tamamlamıştır.

Selin Köksal

Selin Köksal doktora çalışmalarını Bocconi Üniversitesi Kamu Politikası ve Yöntemi alanında sürdürmektedir. Başlıca ilgi alanları arasında toplumsal cinsiyet, demografi ve üreme sağlığı yer almaktadır. Doktora eğitiminden önce Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nde araştırma asistanı olarak çalışmıştır. Selin Köksal, iktisat alanındaki lisans ve yüksek lisans eğitimini sırasıyla Galatasaray Üniversitesi ve Warwick Üniversitesi'nde tamamlamıştır.

Gökçe Uysal

Doç. Dr. Gökçe Uysal Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi bölümünde ders vermekte ve Betam'da Direktör Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Araştırmaları özellikle Türkiye'de toplumsal cinsiyet ekonomisi ve işgücü piyasalarına odaklanmaktadır. Son yıllarda işgücü piyasasında dezavantajlı gruplara yönelen araştırmalarında Suriyelilerin işgücü piyasasına uyumunu incelemektedir. Daha önceki çalışmaları eğitim ekonomisi ve hanehalkı tasarruflarını da kapsamaktadır. Makaleleri Journal of Economic Growth, Social Indicators Research ve the International Journal of Educational Development gibi dergilerde basılmıştır.

Doktorasını University of Rochester'dan alan Gökçe Uysal çalışmalarına Bahçeşehir Üniversitesi Betam'da ve Mercator-IPM 2019-2020 araştırmacısı olarak Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi'nde devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ 4

YÖNETİCİ ÖZETİ 5

GİRİŞ 8

ARAŞTIRMA: YÖNTEM VE VERİ 11

BAŞLICA BULGULAR 16

Farklı siyasi partilerden, farklı ideolojilerden, kimliklerden kadınlar siyasette kendilerini nasıl görüyorlar? 19

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 19

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 20

Halkların Demokratik Partisi (HDP) 21

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti 21

Kadınlar kendi katkılarını nasıl açıklıyor? 22

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 23

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 26

Halkların Demokratik Partisi (HDP) 27

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti (İYİ Parti) 30

Ayrımcılık 31

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 32

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 35

Halkların Demokratik Partisi (HDP) 37

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti 41

Kadın siyasetçiler ortak hareket edebiliyorlar mı? 42

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 42

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 44

Halkların Demokratik Partisi (HDP) 44

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti 45

Kadınlar arasındaki dayanışma 45

Politika önerileri 46

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 46

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 47

Halkların Demokratik Partisi (HDP) 48

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti 49

Politikalar ve Eğitimler 49

SONUÇ 50

KISALTMALAR LİSTESİ

AK PARTİ	Adalet ve Kalkınma Partisi
BETAM	Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CTDC	Uluslararası Kalkınma ve İş birliği Derneği
DTP	Demokratik Toplum Partisi
GRB	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
ICCPR	Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
KEDV	Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
YSK	Yüksek Seçim Kurulu
SDGs	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
UDHR	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

YÖNETİCİ ÖZETİ

Dünya Ekonomik Forumu'nun yayınladığı son Küresel Cinsiyet Eşitsizliği raporuna göre Türkiye, siyasi temsil konusunda cinsiyet eşitliği bakımından 149 ülke arasından 130. sırada, yüksek kalkınma düzeyine sahip eş düzey ülkeler arasında ise son sırada yer almaktadır. Son on yılda kadın milletvekili oranı yüzde 4,7'den yüzde 17,4'e yükselmiş olsa da özellikle yerel yönetimlerde kadınların siyasete katılım oranı düşük seviyelerde kalmıştır.² 31 Mart 2019 seçim sonuçlarına göre yalnızca 4 ilde kadın belediye başkanı seçilmiştir.³ Buna ek olarak, 920 ilçe belediye başkanlığı pozisyonunun sadece 29'u kadın siyasetçiler tarafından doldurulmuştur.

Endişe verici düşüklükteki bu temsil oranlarına karşın, kadın siyasetçiler yerel siyasette etkili olabilir mi? Yerel yönetimlerde kadınlar siyasete nasıl katkıda bulunmaktadır? Kadın siyasetçilerin kamu hizmetleriyle daha fazla ilgilendikleri göz önüne alındığında, politikadaki kadınların cinsiyete duyarlı politikaları destekleme ihtimalleri daha mı yüksektir?

Bu çalışma, Türkiye genelinde ilçe belediye meclislerindeki kadınların oranını YSK verisi üzerinden yeniden hesapladıktan sonra, siyasetçi kadınların sayısal olarak en fazla varlık gösterdikleri, dolayısıyla politika sonuçlarını etkileme olasılıklarının daha yüksek olacağı varsayılan ilçe belediyelerine odaklanmıştır.⁴ Araştırmacılar, ilçe meclislerinde yüzde 20 oranı üzerinde kadın bulunan altı ilde, dört farklı siyasi partiden, otuz bir kadın siyasetçi ile yüz yüze yapılandırılmış-derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir. İstanbul, Bursa, Diyarbakır, İzmir, Ankara ve Adana'da farklı siyasi partilerden gelen farklı kadın siyasetçilerin siyaset, kendi adaylıkları ve siyasi hayatları, partileri hakkında görüşleri

¹ "Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu 2018" Dünya Ekonomi Forumu, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf

² Örneğin, 2014 yerel seçim sonuçlarına göre, belediye başkanlarının sadece yüzde 2,8'i ve belediye meclisi üyelerinin yüzde 4,7'si kadındır. Bu oran, 1995 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı ile belirlenen hedefin altında kalmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de kadınların siyasete katılım oranı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nce belirlenen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" bileşeninin gerisinde kalmaktadır.

³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/04/01/81-ilde-4-kadin-aday-zafere-ulasti/>

⁴ Betam'ın hesaplamalarına göre ilçe belediye meclislerindeki kadınların oranı, İçişleri Bakanlığı tarafından açıklanan oran olan yüzde 10,7'nin altında, yüzde 9,6'da kalmaktadır. YSK verisine göre, ilçe belediye meclisine seçilmiş asil ve yedek üyelerin sayısı 3657 olarak belirtilmiştir. Hatalı gözlemler veriden çıkartıldıktan sonra toplam kadın ilçe meclis üyesi sayısı 3515'e düşmektedir. Raporun tamamında, hesaplamalar ve grafikler temizlenmiş veri kullanılarak oluşturulmuştur ve sadece asil üyeleri dikkate almaktadır. Veriler ayrıca 2009'dan 2014 yılına, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) üyesi olan yerel kadın politikacıların oranı sınırlı bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, bu iki seçim dönemi içerisinde, CHP üyesi kadınların oranı yüzde 5'ten yüzde 15,4'e, HDP'ye bağlı kadın ilçe belediye meclisi üyesi oranı ise yüzde 30,5'e ulaşmıştır.

yerel siyasetin zenginliğini ve toplumsal cinsiyetin her alana yayılan önemini de bir kere daha hatırlatmıştır. 31 Mart yerel seçimlerinin hemen öncesinde tamamlanan saha çalışmasında AK Parti, CHP, HDP ve MHP/İYİ Parti'den kadınların ortaklaştığı ve ayrıştığı fikirler Türkiye'de yalnızca yerel yönetimlerin değil, genel siyasetin de toplumsal cinsiyete oldukça yabancı doğasını ortaya sermektedir.

Bulgular:

Araştırma yerel yönetimlerdeki kadınlara öncelikle kendilerini erkek politikacılardan farklı görüp görmediklerini sormuş, ardından yerel politika yapım süreçlerindeki katkılarını ve yerlerini nasıl açıkladıklarına odaklanmıştır. Kadın siyasetçiler soruları cevaplarken kendi hikayelerini anlattıkça kendilerine yönelik gerek aile, toplum ve siyasetin yapısı nedeniyle hem özelde hem de parti içinde ortaya çıkan ayrımcılık pratiklerini hem de bazen kendilerinin de bu ayrımcılığı nasıl meşrulaştırdıklarını açığa çıkarmışlardır. Araştırma ayrıca kadınların hem parti içi hem partiler arası beraber hareket edip edemediklerini ve daha verimli politikalar üretebilmeleri için ne gibi önlemler ve gerekirse eğitimler istediklerini de sormuştur.

Kadın Politikacılar, Erkek Politikacılar

Tüm siyasi partilerden her seçilmiş kadının ortak görüşü kadın ve erkeklerin siyasete yaklaşımının farklı olduğu ve politikaya farklı motivasyonlarla girdiği olmuştur. Erkeklerin siyasete girme konusundaki motivasyonlarının güç, para, mevki gibi daha bireysel amaçlar olduğunu düşünen kadın siyasetçiler, kadınların topluma faydalı olmak, halka hizmet için siyasete girdiğini belirtmektedir.

Kadınların daha çalışkan ve kısmen kadınlara yönelik önyargılardan da dolayı daha donanımlı olduğunu bildiren görüşmeciler de çoğunluktadır.

Kadın Politikacıların Siyasete Katkısı

Kadın politikacıların kendilerinin siyasete katkılarını nasıl algıladıkları partilerine göre farklılık göstermektedir. CHP'li kadınlar siyasi güçlerinin az olduğunu ve daha etkin olmaları gerektiğini savunurken, AK Parti'li kadınlar siyasete katkılarını önemsemekte ancak bunu kadınların erkeklerden farklı bakış açıları nedeniyle örneğin parktaki bankın yanındaki çiçeği kadının akıl edeceği üzerinden dillendirmektedir. HDP'li kadınlar ana önceliklerinin kadınları kamusal yaşama katmak olduğunu altını çizerken toplumsal cinsiyete duyarlı politikaları öne çıkarmaktadırlar. MHP/İYİ Parti'li kadınlar da sayılarının azlığından yakınırken kadınların siyasetin havasını değiştirdiğinin de altının çizmektedirler.

Tüm siyasi partilerden kadınların ortaklaştığı nokta ise yerelde kadın politikacı olmanın diğer kadınları da cesaretlendirdiğidir. Ellerinden gelen ister parkların temizliği konusunda çalışmak ister mesleki eğitime erişim sağlamak ister aile içi şiddet mağdurlarına yardım etmek olsun, katılımcıların tamamı kadının siyasette olmasının mümkün olduğunu diğer kadınlara göstermek için politik yaşamda olmanın öneminin altını çizmektedir.

Meclis üyesi kadınların tamamı, kadın seçmenlere hizmet vermenin kendileri için öncelikli olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu amaçla çalışmaları, kadınların kamusal alan kullanımının artırılmasına ve bu alanların güvenli hale getirilmesine odaklanmaktadır.

Derinlemesine görüşmelerde farklı partilerden kadınların hangi politikaları cinsiyete duyarlı politika olarak algıladıkları konusunda çeşitlilikler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bazı görüşmeciler cinsiyete duyarlı politikaları yalnızca kadın seçmenlere yönelik hizmetler olarak düşünürken bir kısım katılımcı ise cinsiyetler arası ayrımı engelleme anlayışıyla politika geliştirmek olarak nitelemektedir. Hiç şüphesiz gerek siyasi partiler arasında gerekse toplumsal cinsiyet farkındalığı daha yüksek olan ve olmayan kadınlar arasında görüş farklılıkları bulunmaktadır. Siyasi yelpazenin solunda kalan CHP ve HDP'den kadınlar, daha eşitlikçi bir cinsiyet perspektifine sahiptir. Bu iki partiden kadınlar, kadınların ihtiyaçlarına daha iyi cevap veren ve onlara kapsamlı bir hizmet sunmaya imkân tanıyan cinsiyete duyarlı bütçelemeden sık sık bahsetmektedir. Bu anlatılarda aile içi şiddetle mücadele, kadının kamusal alanda görünürliğünün artırılması gibi temalar da ön plana çıkmaktadır. Meclis üyeleri kadınların bakım sorumluluklarına dikkat çekerken CHP ve HDP bu sorumlulukları kadına ait olduğuna dair algının da kırılması gerektiğini söylemektedir. AK Partili kadınlar ise bu sorumluluğun kadında olmasını sorgulamasalar da politikada olabilmelerini mümkün kılan eşlerinden, ailelerinden bahsetmektedir. Cinsiyete duyarlı politikalar deyince AK Partili kadınlar mevcut toplumsal cinsiyet rollerini kabul eden ve zaman zaman onları yeniden üreten diğer yandan ise kadınların yüklerini hafifletmeye dönük projeler geliştirmektedir. MHP'li meclis üyesi kadınların cinsiyete duyarlı politikalar hakkında görüşleri ve bilgileri ise çeşitlilik göstermektedir.

Toplumsal Cinsiyet Roller ve Ayrımcılık

Kadın politikacıların birçoğu çocuklarına, ailelerine, yaşlılarına bakmak gibi bakım hizmetleri ve toplumda genel kabul gören siyasetin kadınlara göre olmadığı kanısı nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını belirtmişlerdir. Ayrımcılığın daha sert bir boyutu, hatta şiddet olarak nitelendirilebilecek anlatılar da görüşmelerde yer almaktadır. Katılımcılar erkek politikacıların kadınları “namuslu olmamakla” suçlama cüretine bile sahip olduklarını söylemektedir.

Kadın politikacılar, normal hayatta olduğu gibi, siyasi hayatta da bakım hizmetlerine denk gelen yani aile, kadın, eşitlik, sosyal ve kültürel alanlarda çalışan komisyonlara yönlendirilmektedir. Kadınlar, belediye meclisinde imar, hukuk, fen işleri gibi teknik komisyonlarda yer almakta zorlanmaktadırlar. Erkekler için komisyonlara girişte özel şartlar veya o konuya özgü meslek ya da deneyim aranmazken, kadın adaylar aday oldukları pozisyon için yeterli olduklarını ispatlamak durumunda bırakılmaktadır.

Kadın politikacıların büyük çoğunluğu adaylık süreçlerinde seçilme ihtimallerinin neredeyse hiç olmadığı sıralardan listeye alındıklarını belirtmiş, listeye seçilir sıralardan giren ya da ilk denemelerinde seçilen adaylar da partide kendilerinin yolunu açan erkekleri anmışlardır.

Kadın politikacıların siyasi parti bazında farklılaştığı konulardan biri de süper-kadın olmayı nasıl algıladıklarında ortaya çıkmaktadır. AK Parti’li görüşmeciler genelde erkeklerden çok çalışmalarını överken, HDP’liler ve CHP’liler bunun eşitsizliğine vurgu yapmışlar, liyakat konusunda da AK Parti’li görüşmeciler bazı alanlarda kendilerinin yetersiz olabileceğini ve örneğin “para” ile uğraşmamanın rahatlığından söz etmişlerdir.

Ortak Çalışma, Dayanışma

Parti içi ya da partiler arası kadın dayanışmasının ne denli mümkün olduğunu anlamak adına, görüşmecilere kadınlar arası işbirliğine yönelik sorular sorulmuştur. Görüşülen kadın siyasetçiler, kendi partilerinin dışındaki kadın dayanışmasına temkinli yaklaşırken, parti içi kadın dayanışması hakkında, MHP üyeleri dışında, iyimser cevaplar vermektedir. AK Parti ve CHP üyesi kadın siyasetçilerin ortak hareket etmekte zorlanması, kutuplaşmış Türkiye siyasetinin doğasını yansıtmaktadır. Görüşmeciler tarafından verilen bazı örnekler ise, yerel yönetimlerde partiler arası ortak çalışma alanı bulmanın daha mümkün olduğunu göstermektedir.

Öneriler:

Görüşmelere katılan tüm kadınlar, kadınların siyasete katılımını arttırmak için birtakım özel önlemler (kota, ücretsiz başvuru) alınması gerektiğine dair hemfikirlerdir. CHP, HDP ve MHP üyeleri açıkça cinsiyet kotalarını ve fermuar sistemini savunurken, AK Parti üyeleri giriş seviyesinde kadınları siyasete çekecek yöntemlere başvurulmasından yanadır.

Öte yandan, görüşmecilerin fikirlerinden yola çıkarak, siyasi partilerin kendi okulları, akademileri olmasına karşın, hem siyasi partilere özel hem de farklı siyasi partilerden kadınları bir araya getirecek; uyuşmazlıkların çözülmesine ve çatışmalı iletişimlere çözüme yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitimler ve teknik konularda (toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeden, beden dili ve diksiyona kadar) verilecek eğitimler verilebilir.

Bu tür eğitimlerin bir sonraki adımı, erkeklerin de toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini kazanmasını ve kadın mevkidaşları ile ortak çalışma becerilerini geliştirebilecekleri eğitimler olabilir.

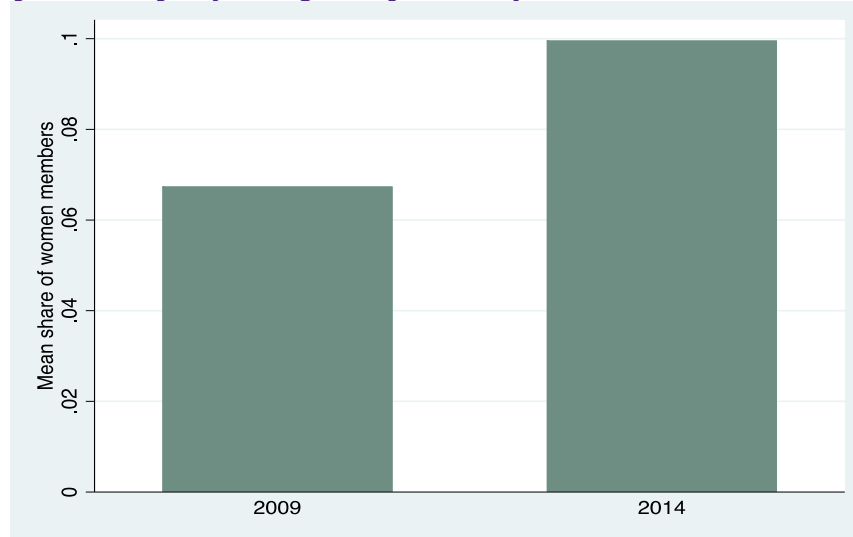
Araştırma ekibi, derinlemesine nitel araştırmaların zenginliğinin ortaya çıktığı, her deneyimin ve her görüşmecinin kendine has değerlendirmelerini gözlemlemiştir. Parti içi disiplin ve partinin ve liderlerin kesin tutumu olan konularda, AK Parti’nin kota konusundaki duruşu gibi, dil birliği genel olarak gözlemlenmiş ancak görüşmeciler kendi kişisel görüşlerini de açıklıkla paylaşmışlardır.

GİRİŞ

Dünya Ekonomik Forumu'nun yayınladığı son Küresel Cinsiyet Eşitsizliği raporuna göre,⁵ toplumsal cinsiyet ayrımı en yoğun olarak siyaset alanında gözlenmektedir. Buna göre, siyasi temsiliyet alanında ortalama küresel toplumsal cinsiyet ayrımı yüzde 77,1 olarak ölçülmüştür. Siyasi temsil, hem temel bir insan hakkıdır hem de kadının güçlenmesi açısından önemlidir.⁶

Türkiye, siyaset temsiliyet alanında cinsiyet eşitliği bakımında 149 ülke arasından 130. sırada, yüksek kalkınma düzeyine sahip eş düzey ülkeler arasında ise son sırada yer almaktadır.⁷ Son on yılda kadın milletvekili oranı yüzde 4,7'den yüzde 17,4'e yükselmiş olsa da özellikle yerel yönetimlerde kadınların siyasete katılım oranı düşük seviyelerde kalmıştır.⁸ Şekil 1'deki verilere göre belediye meclislerindeki kadın siyasetçi oranı 2014 seçimleri itibariyle yüzde 9,6 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, 2009 seçimlerine oranla belirgin bir artış göstermekle birlikte siyasi katılım alanında eşitlik sağlamak açısından oldukça düşük kalmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1 Seçim yılına göre ilçe belediye meclislerindeki ortalama kadın üye oranı

Kaynak: YSK verisi temel alınarak Betam araştırmacıları tarafından hesaplanmıştır.

⁵ “Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu 2018” Dünya Ekonomi Forumu, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf

⁶ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi dahil tüm ana insan hakları sözleşmeleri ve anlaşmalar ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında, kadına yönelik ayrımcılığın önlenmesi, eşit siyasal hakların sağlanması, kadınların her seviyedeki karar alıcı pozisyonlarda yer alması ve ülkelerin bu hakları koruma yükümlülüğü uluslararası bir ilke olarak yer almaktadır

⁷ <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018>

⁸ Örneğin, 2014 yerel seçim sonuçlarına göre, belediye başkanlarının sadece yüzde 2,8'i ve belediye meclisi üyelerinin yüzde 4,7'si kadındır. Bu oran, 1995 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı ile belirlenen hedefin altında kalmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de kadınların siyasete katılım oranı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nce belirlenen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" bileşeninin gerisinde kalmaktadır.

31 Mart 2019 seçim sonuçlarına göre yalnızca 4 ilde kadın belediye başkanı seçilmiştir.⁹ Buna ek olarak, 920 ilçe belediye başkanlığı pozisyonunun sadece 29'u kadın siyasetçiler tarafından doldurulmuştur.¹⁰ Başka bir deyişle, ilçe belediye başkanlarının sadece yüzde 3,15'i kadın siyasetçilerden oluşmaktadır.

Endişe verici düşüklükteki bu temsil oranlarına rağmen, kadın siyasetçiler yerel siyasette bir fark yaratabilirler mi? Kadın siyasetçilerin kamu hizmetleriyle daha fazla ilgilendikleri göz önüne alındığında, politikadaki kadınların cinsiyete duyarlı politikaları destekleme ihtimalleri daha mı yüksek? Bunlar Türkiye bağlamında tespit edebilir mi? Eğer öyleyse, yerel kadın politikacılar Türkiye'de siyasete nasıl katkıda bulunuyorlar?

Bu araştırma ilçe belediye meclisi üyesi kadın siyasetçilere odaklanarak bu sorulara altı ilde, dört farklı siyasi partiden, otuz bir kadın siyasetçi ile yapılandırılmış-derinlemesine görüşmelerden edinilen veriyle cevap verirken, araştırma için örneklem belirleme sürecinde de Türkiye'de bu konudaki tüm araştırmaların dayandırıldığı veri setindeki hatalı gözlemleri de temizlemiştir. YSK verisine göre, ilçe belediye meclisine seçilmiş asil ve yedek üyelerin sayısı 3657 olarak belirtilmiş, böylece Türkiye'de ilçe belediye meclislerinde kadın üyelerin oranı yüzde 10,7 olarak sunulmuştur.¹¹ Oysa yedek üyelerin şu anda görevde olup olmadığı doğrulanamamaktadır. Ayrıca, veri dikkatlice incelendiğinde YSK'nın bazı yerel politikacıların cinsiyetlerini hatalı olarak kodladığı görülmektedir. Bunun üzerine, politikacıların isimleri cinsiyet saptamasına izin verdiği surette, verideki hatalar düzeltilerek yeniden kodlanmıştır. Sonuç olarak toplam kadın ilçe meclis üyesi sayısı 3515'e, oranı da yüzde 9,6'ya düşmektedir.

İstanbul, Bursa, Diyarbakır, İzmir, Ankara ve Adana'da, AK Parti, CHP, HDP ve MHP/İYİ Parti'den farklı kadın siyasetçilerle yapılan derinlemesine görüşmeler, kadınların belediye deneyimlerini incelemeye olanak tanırken, kadın siyasetçilerin politikada bir fark yaratıp yaratmadıklarına ilişkin görüşlerini ve fark yarattıklarını düşündükleri alanlarda neler yaptıklarını ortaya koymuştur. Farklı parti mensubu kadın siyasetçilerin ortak yönleri ve ayrışma noktaları da belirlenerek, farklı ideolojilere sahip bu kadınların hangi koşullar altında dayanışma gösterebileceği ve birlikte hareket edebileceği de incelenmiştir.

Kadınların siyaset, kendi adaylıkları ve siyasi hayatları, partileri hakkında görüşleri yerel siyasetin zenginliğini ve toplumsal cinsiyetin her alana yayılan önemini de bir kere daha hatırlatmıştır. 31 Mart yerel seçimlerinin hemen öncesinde tamamlanan saha çalışmasında AK Parti, CHP, HDP ve MHP/İYİ Parti'den kadınların ortaklaştığı ve ayrıştığı fikirler Türkiye'de yalnızca yerel yönetimlerin değil, genel siyasetin de toplumsal cinsiyete oldukça yabancı doğasını ortaya sermiştir.

⁹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/04/01/81-ilde-4-kadin-aday-zafere-ulasti/>

¹⁰ <http://www.diken.com.tr/baskanlar-degisir-kadınların-siyasetteki-yeri-degismez-1389-baskanin-sadece-37si-kadin/>

¹¹ http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/BELED%C4%B0YELER/2014_yili_mahalli_idarelerin_cin_siyet_dagilimi.pdf

ARAŞTIRMA: YÖNTEM VE VERİ

Araştırma sorularına ve sahaya ışık tutması amacıyla öncelikle Türkiye genelinde yerel politikacı kadınların dağılımı ayrıntılı olarak incelenmektedir. Şekil 1’de gösterilen istatistikler yalnızca asil üyeler göz önünde bulundurularak hesaplanmıştır ve oranın yüzde 9,6 olduğunu göstermektedir. Ancak, İçişleri Bakanlığı’nın yayınladığı yerel yönetimler verisinde bu oran yüzde 10,7 olarak raporlanmıştır.¹² Aynı veri kaynağı (Yüksek Seçim Kurulu (YSK)) referans alınarak hesaplanmasına rağmen, bu araştırmanın hesaplamaları ile İçişleri Bakanlığı’nın kayıtları arasında küçük bir fark göze çarpmaktadır. Bu fark iki olası sebepten meydana geliyor olabilir. Öncelikle, İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanan veride, ilçe belediye meclislerinin hem asil hem de yedek üyeleri göz önünde bulundurulurken, bu araştırma kapsamında yapılan hesaplamalarda sadece asil üyeler dikkate alınmıştır. Bunun başlıca nedeni yedek üyelerin şu anda görevde olup olmadığının doğrulanamamasıdır.

İkincil olarak, veri dikkatlice incelendiğinde YSK’nın bazı yerel politikacıların cinsiyetlerini hatalı olarak kodladığı görülmektedir. Bunun üzerine, politikacıların isimleri cinsiyet saptamasına izin verdiği suretle, verideki hatalar düzeltilerek yeniden kodlanmıştır. YSK verisine göre, ilçe belediye meclisine seçilmiş asil ve yedek üyelerin sayısı 3657 olarak belirtilmiştir. Hatalı gözlemler veriden çıkartıldıktan sonra toplam kadın ilçe meclis üyesi sayısı 3515’e düşmektedir. Raporun tamamında, hesaplamalar ve grafikler temizlenmiş veri kullanılarak oluşturulmuştur ve sadece asil üyeleri dikkate almaktadır.

Şekil 2’de seçim yılı ve siyasi partilere göre ilçe belediye meclislerinde kadın asil üyelerin oranını göstermektedir. 2009’dan 2014 yılına, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) üyesi olan yerel kadın politikacıların oranı sınırlı bir artış göstermiştir. Buna göre, 2014 yerel seçimlerinde AK Parti üyesi olan ilçe belediye meclis üyesi kadınların oranı yüzde 9,9’dan yüzde 11,1’e, MHP üyesi kadınların oranı ise 4,1’den 5,7’ye yükselmiştir.

Bunun yanı sıra, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) üyesi olan seçilmiş ilçe belediye meclis üyesi kadınların oranı iki seçim dönemi içerisinde gelişim göstermiştir. Buna göre, CHP üyesi kadınların oranı 5 yüzde puan artarak yüzde 15,4’e yükselmiştir. 2009 yerel seçim döneminde, Demokratik Toplum Partisi (DTP) yüzde 21,4’le kadın ilçe belediye meclis üyesi oranı en yüksek olan parti konumuna gelmişti. Ancak DTP’nin Aralık 2009’da Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılması¹³, sol kanatta yer alan ve DTP ile Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)’nin siyasal mirasını taşıyan¹⁴ HDP’nin kurulmasını beraberinde getirmiştir (Tekdemir, 2016). Dolayısıyla, bu araştırma

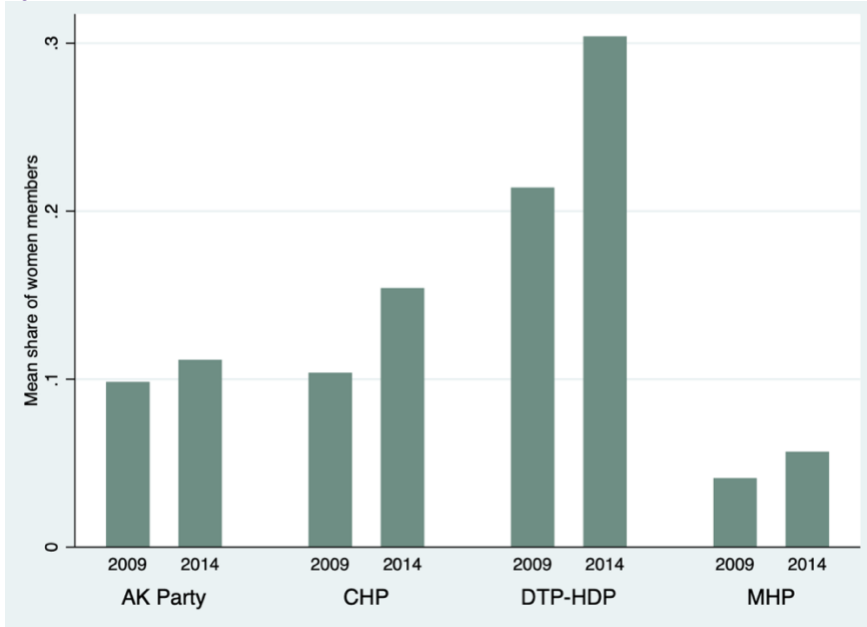
¹²http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/BELED%C4%B0YELER/2014_yili_mahalli_idarelerin_cinsiyet_dagilimi.pdf

¹³ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8408903.stm>

¹⁴ <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-tuzugu/10>

kapsamında DTP, HDP'nin öncüsü olarak kabul edilmekte ve bu iki partinin kadın üye oranları sanki tek bir parti olarak yerel seçimlere katılmışçasına karşılaştırılmaktadır. Buna göre, HDP'ye bağlı kadın ilçe belediye meclisi üyesi oranı 2014 seçim döneminde belirgin bir artış göstererek yüzde 30,5'e ulaşmıştır.

Şekil 2 Siyasi parti ve seçim yılına göre ilçe belediye meclislerindeki ortalama kadın üye oranı

Kaynak: YSK verisi temel alınarak Betam araştırmacıları tarafından hesaplanmıştır.

CHP ve HDP'ye bağlı yerel kadın siyasetçilerin oranındaki belirgin artış, cinsiyet kotası uygulaması ile açıklanabilir. Türkiye siyaset tarihinde ilk defa, 2007 yılında, DTP tarafından eş başkanlık ve yüzde 40 cinsiyet kotası uygulanmıştır¹⁵ (Gül ve Altındal, 2015). Daha sonra, aynı cinsiyet kotası HDP tarafından 2014 yerel seçimleri için benimsenmiş ve 2015 genel seçimlerinden önce, eşit temsiliyet anlayışı doğrultusunda kota oranı yüzde 50'ye yükseltilmiştir.¹⁶ Benzer bir şekilde, CHP de yüzde 25 olan cinsiyet kotasını 2012 yılı itibarıyla yüze 33'e çıkarmıştır (Gül ve Altındal, 2015). Ancak, cinsiyet kotası ile beraber fermuar sisteminin uygulanmaması, seçim listelerinde kadın adayların alt sıralarda kalmasına yol açmakta ve yerel yönetimlerdeki kadın siyasetçi oranının düşük seyretmesine sebep olmaktadır. Son olarak, AK Parti ve MHP'nin cinsiyet kotasına yönelik herhangi bir uygulaması bilinmemektedir. Bunun yanı sıra, İyi Parti yüzde 25 cinsiyet kotası uygulamaktadır, ancak 2017 yılında kurulduğu için 2014 yerel seçimlerinde yer almamıştır.

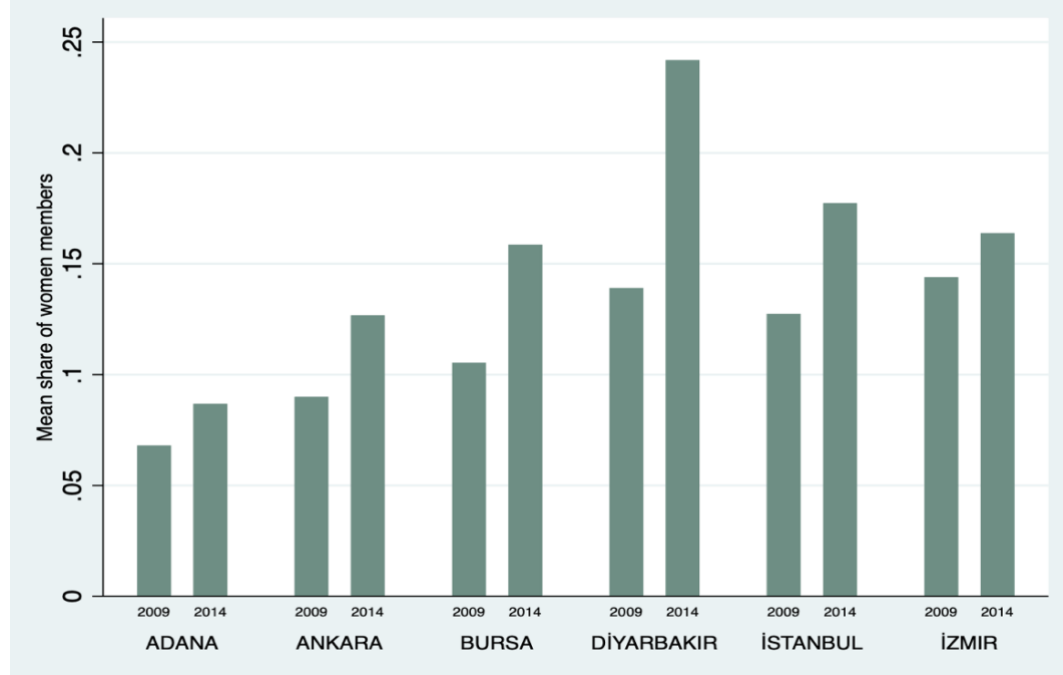
Şekil 3, il ve seçim yıllarına göre ilçe belediye meclislerinde yer alan kadın siyasetçilerin oranını göstermektedir. Bu iller, kadın yerel siyasetçi oranlarının görece yüksek olması sebebiyle derinlemesine görüşmeler için seçilmiştir. Seçilen iller arasında Diyarbakır, 2014

¹⁵ <https://bianet.org/biamag/siyaset/118826-dtp-nin-kisa-tarihi>

¹⁶ <https://www.evrensel.net/haber/110963/hdpnin-kadin-secim-beyannamesi-aciklandi>

seçim yılı itibariyle, yüzde 24,2 ile en yüksek kadın ilçe belediye meclis üyesi oranına sahiptir. Öte yandan, sırasıyla 2009 ve 2014 yıllarında yüzde 6,8 ve yüzde 8,7 ile seçilen iller arasındaki en düşük yerel kadın siyasetçi Adana'dadır. Ancak, siyasal parti çeşitliliği sebebiyle Adana araştırma için seçilmiş iller arasında yer almaktadır.

Şekil 3 İllere ve seçim yılına göre ilçe belediye meclisindeki ortalama kadın üye oranı

Kaynak: YSK verisi temel alınarak Betam araştırmacıları tarafından hesaplanmıştır.

Grafikte gösterilen kadın belediye meclis üyesi onları, yaygın olarak kabul gören anlamlı katılım oranı yüzde 33'ün çok altındadır. Bu sebeple, ilçe belediye meclisi üyesi kadın oranı yüzde 20'nin üstüne olan 8 il belirlenmiştir ve araştırmanın sahası bu iller arasından düzenlenmiştir. Görüşme gerçekleştirilecek kadın siyasetçileri ve saha çalışması yapılacak ilçeleri seçerken, (görece daha kalabalık şehirler amaçlanarak) nüfusa ve parti üyeliğine (AK Parti, CHP, HDP, MHP ve/veya İyi Parti) göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Saha araştırmasında dört büyük partinin (AK Parti, CHP, HDP / BDP, MHP / İyi Parti) her birinden 8 kadın yerel siyasetçi (ilçe belediye meclisi üyeleri, belediye başkan yardımcısı ve/veya belediye başkanı) ile derinlemesine görüşme yapılması planlanmıştır.

Araştırma katılımcıları kartopu yöntemi ile seçilmiştir. Tablo 1'de özetlenen saha çalışmasında AK Parti, CHP ve HDP/BDP'li siyasetçi kadınlarla görüşme süreçleri sorunsuz yürütülmüştür. Bu üç partiden katılımcılarla gerçekleştirilen görüşme sayısı planlanan görüşme sayısına denk gelmektedir. Ancak MHP/İyi Parti'den yerel siyasetçi kadınlara ulaşmakta oldukça zorlanılmıştır. Bunun olası nedenleri şöyle sıralanabilir: (1) MHP'nin içinde siyaset yapan kadın sayısının azlığı ve (2) saha çalışması yürütülen dönemde İyi Parti'nin yaklaşan yerel seçimlere ilk kez katılıyor olması. Geçmiş seçim dönemlerinde ilçe belediye meclislerinde MHP'li olarak görev almış, daha sonra İyi Parti'ye geçmiş kadınlar yerel seçim öncesi sahada aktif olarak çalışarak değerlendirmeyi

tercih ettiklerini belirtmiştir. Sonuç olarak araştırma ekibi CHP'den 9, AK Parti'den 11, HDP'den 8 ve MHP'den 3 kadın meclis üyesi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirmiştir.

Görüşülen kişilerin en genci 33, en yaşlısı ise 65 yaşındadır. Katılımcıların yaş ortalaması 47'dir. Derinlemesine görüşmeler belediye ve parti binalarında, seçim ofislerinde ve katılımcıların işyerlerinde gerçekleştirilmiştir. Bir görüşmeci dışında kalan tüm katılımcılar ses kaydı alınmasında hiçbir sorun görmemiştir. Tüm katılımcıların konuşmaya istekli olduğu gözlemlenmiştir. Bazı katılımcılar gerçek isimlerinin kullanılmasında herhangi bir sakınca görmediklerini kaydetmişlerdir. Katılımcıların gizliliğini korumak için her görüşmeciye bir kod verilmiştir. Bu kodda katılımcının kaçınıcı görüşme olduğu ve görüşülen kişinin üye olduğu parti bilgisi yer almaktadır. Örneğin (1, CHP).

Araştırma ekibi iki eski üst düzey belediye çalışanı ile de görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmecilerin seçilmesinin iki nedeni vardır: Yerel yönetimde kadınların durumu ile ilgili derin ve kapsamlı bilgi sahibi olmalarının araştırmaya önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir. Parti üyesi olmamakla birlikte bu kişiler parti içi dinamikleri bilmekte, ilgili partilerin belediyede gerçekleştirilen faaliyetlerini kapsamlı bir şekilde aktarabilmektedir.

Tablo 1 Görüşmeci Listesi

Görüşme no	Tarih	Parti	İl	Belediye Başkan Yardımcısı	Belediye Meclis Üyesi	Kaç yıldır siyasette?
1	10.12.2018	CHP	İstanbul		X	5
2	04.01.2019	CHP	İstanbul	X		5
3	16.01.2019	CHP	İstanbul		X	5
4	23.01.2019	CHP	İstanbul		X	10
5	25.01.2019	AK Parti	İstanbul		X	10
6	31.01.2019	AK Parti	İstanbul	X		9
7	06.02.2019	AK Parti	İstanbul	X		10
8	04.02.2019	MHP	Adana		X	10
9	04.02.2019	AK Parti	Adana		X	12
10	04.02.2019	CHP	Adana		X	23
11	05.02.2019	CHP	Adana		X	16
12	05.02.2019	HDP	Adana		X	39
13	05.02.2019	CHP	Adana		X	5
14	05.02.2019	MHP	Adana		X	10
15	21.02.2019	HDP	Diyarbakır		X	5
16	21.02.2019	HDP	Diyarbakır		X	13
17	22.02.2019	HDP	Diyarbakır			16
18	22.02.2019	HDP	Diyarbakır			25
19	22.02.2019	HDP	Diyarbakır		X	5
20	22.02.2019	HDP	Diyarbakır		X	10
21	23.02.2019	HDP	Diyarbakır			13
22	07.03.2019	AK Parti	Ankara		X	15
23	07.03.2019	AK Parti	Ankara		X	16
24	08.03.2019	AK Parti	Ankara	X		16
25	08.03.2019	AK Parti	Ankara		X	17
26	22.03.2019	CHP	İzmir		X	10
27	23.03.2019	MHP	İzmir		X	5
28	24.03.2019	AK Parti	İzmir		X	16

29	25.03.2019	AK Parti	İzmir		X	28
30	19.04.2019	CHP	Bursa	X		15
31	19.04.2019	AK Parti	Bursa		X	6

Araştırmada yer alan kadın siyasetçilerin ortalama 13 yıldır siyasette aktif olarak yer aldığı görülmektedir. Ancak partiler arasında bu açıdan farklılıklar bulunmaktadır. HDP’li kadın siyasetçilerin siyasetteki ortalama yılı 16, AK Partili kadınların 14 iken CHP’li kadınların siyasette geçirdiği süre ortalama 10 yıldır. Bu bulgular CHP’deki kadınların daha genç olabileceğine işaret etmektedir. Görüşmelere katılan kadınların yaş ortalamaları 46 ila 50 arasında değişmektedir. Ancak CHP ve HDP’deki kadınların aynı yaş ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Bu açıdan HDP’deki kadınların daha erken yaşlarda siyasete girdikleri sonucuna varmak mümkündür. Siyasetteki kadınların büyük kısmının evli olduğu görülmektedir. Sadece HDP’li meclis üyesi kadınlar arasında evli olmayanların payı bir nebze daha yüksektir. Ortalama çocuk sayısı 1,3 (CHP) ile 1,9 (AK Parti) arasında değişmektedir. Eğitim durumları, örneklemdeki kadın meclis üyelerinin genelinin üniversite mezunu olduğunu, azımsanamayacak bir kısmının da en az yüksek lisans yaptığını göstermektedir. Bu verilerin temsil gücü olmadığı, kadın meclis üyelerinin genel görünümünü yansıtmaktan uzak olduğu hatırlanmalıdır.

Parti	Ortalama yaş	Evli olma	Çocuk sayısı	Eğitim durumu				
				Lise altı	Lise	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora
AK Parti	48	0,8	1,9	1	2	5	2	
CHP	46	0,9	1,3			6	2	2
MHP	50	0,7	1,7	1		1	1	
HDP	46	0,5	1,5	1	1	5	1	

BAŞLICA BULGULAR

Bu bölümde, giriş bölümünde sunulan dört temel araştırma sorusuna verilen cevaplar detaylı biçimde analiz edilerek, farklı partilerden gelen yanıtlar karşılaştırılmaktadır:

1. Farklı siyasal partilerden, farklı ideolojilerden kadınlar, farklı kimliklere sahip kadınlar kendilerini siyasette nasıl değerlendiriyor? Kendilerini erkek politikacılardan farklı görüyorlar mı? Görüyorlar ise, hangi açılardan?

2. Kadınlar yerel politika yapım süreçlerindeki yerlerini nasıl açıklıyorlar? Katkı sunabildiklerini düşünüyorlar mı? Eğer düşünüyorlarsa yerel politikaya katkılarını nasıl açıklıyorlar?
3. Yerel yönetimlerde kadınlar cinsiyetlerinden ötürü ayrımcılığa maruz kalıyorlar mı? Öyleyse, hangi alanlarda ayrımcılığa uğruyorlar?
4. Belediye meclis üyesi kadınlar partiler arası ya da partiler üstü şekilde birlikte çalışabiliyorlar mı? Hangi konularda ve hangi yollarla birlikte hareket edebiliyorlar?

Kadınların siyasal katılımlarına ilişkin öz değerlendirmelerini incelemek çeşitli nedenlerden ötürü zorlu bir iştir. İlk olarak, her kadın birbirinden farklıdır ve siyasete atılma nedenlerine, politikaları uygulamalarına, temsiliyetlerinin ve politikalarının önemli olup olmadığına dair açıklamaları da farklılaşabilmektedir. Bu nedenle, derinlemesine görüşmelere dayanarak ancak benzerlikleri ve farklılıkları gösterebiliriz. Proje ekibi bu benzerlik ve ayrışmaları parti siyasetleri üzerinden incelemeyi seçmiştir. Ancak görüşmeler, bölgesel farkların da olduğuna işaret etmektedir (mesela Adana'da yerleşik bir toplumsal cinsiyet algısı olması gibi).

İkinci olarak, siyasetteki yerlerini nasıl açıkladıklarını anlamak için kadın politikacılara tecrübelerini sorduğumuzda, farklı türlerden ayrımcılık hikayeleriyle karşılaştık. Katılımcılar, siyasete girişlerinden kıdemli bir politikacı oldukları yıllara kadar, cinsiyetleri nedeniyle siyasette nasıl bir kenara bırakıldıklarına, dışlandıklarına, hatta hakaret ve aşağılanmayla karşılaştıklarına dair pek çok anekdot aktardılar. Projenin ana odağı özellikle ayrımcılık konusu olmasa da sorulara verilen yanıtlar, kadınların kendi ayrımcılık algılarının da önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Tüm katılımcılar benzer tecrübeler aktarsa da AK Parti ve MHP'den katılımcılar bunları ayrımcılık olarak nitelemezken, CHP'li ve HDP'li kadınlar bunların ayrımcılık olduğunu düşünmektedir.

Aynı zorluk toplumsal cinsiyete duyarlı politika uygulamalarını incelerken de kendini göstermektedir. Zira kadınların cinsiyete duyarlı politika algıları her zaman toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama amacına hizmet etmiyor olabilir. Örneğin, kadın politikacılar, seçmenlerine bebek paketleri gönderirken kadınlara hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Ancak kızlara pembe ve erkeklere mavi paketler hazırlanması, toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların temel amacı olan toplumsal cinsiyet eşitliğini hedeflemekten ziyade, geleneksel cinsiyet kalıplarını yeniden üretmeye hizmet etmektedir.¹⁷ Yine de kadın politikacının öncelikli hedefi kadın seçmenlere hizmet etmek olduğundan bu tür bir uygulama da cinsiyete duyarlı politika olarak gruplandırılmaktadır.

Katılımcılar arasında kadınların güçlendirilmesi ile ilgili farklı bakış açıları olduğundan, ilk üç başlığa verilen cevaplar karmaşık hale gelmektedir. Bu nedenle proje ekibi cevapları, görüşmenin tamamına odaklanarak gruplamayı seçmiştir.

¹⁷ Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'nün tanımına göre, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kaynakların eşit dağılımını da gerektirdiğini göz önünde bulundurarak hem kadınların hem erkeklerin hayatlarındaki farklılıkları dikkate almak kaydıyla, eşitsizlikleri gidermeye ve toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeye yönelik politikalar olarak tanımlanabilir.

Farklı siyasi partilerden, farklı ideolojilerden, kimliklerden kadınlar siyasette kendilerini nasıl görüyorlar?

Proje ekibi, politikadaki kadınların erkek mevkidaşları ile kıyaslandığında kendilerini nasıl gördüklerine dair sorular yönelterek kadınların kendilerini erkeklerden farklı gördüğü alanları anlamaya çalıştı. Kadınların siyasette yarattıkları farka dair görüşleri, erkeklerin siyasi davranışlarını nasıl tanımladıkları ve bunların siyasi partilere göre değişip değişmediği iki nedenle önemli sorulardır. İlk olarak, kadınların politikadaki yerlerini tanımlamalarındaki benzerlik ve farklılıklar araştırmacılara siyasetin ve siyasi partilerin doğasını daha iyi anlama olanağı sağlamaktadır. İkincisi, katılımcılar tarafından verilen cevaplar olası iş birliği alanları hakkında ipuçları vermektedir. Görüşmecilere kadınlarla erkek siyasetçilerin önceliklerinin farklı olup olmadığı, kadının yerel politikada olmasının etkisinin olup olmadığı ve kadınların varlık gösteremedikleri politika alanlarının olup olmadığı sorulmaktadır. Yerel kadın siyasetçilerin politika ve toplumsal cinsiyeti nasıl tanımladıklarını farklı sorularla irdelemek ve daha iyi anlamak için, kadın seçmenlerin kadın siyasetçilere oy verip vermedikleri, erkek seçmenlerin taleplerinin farklı olup olmadığı, kadın seçmenlerin taleplerine öncelik verip vermediğine dair de sorular da sorulmaktadır.

Aşağıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, farklı siyasi partilerdeki kadınlar, kadınların siyasete ve özellikle yerel politikaya erkeklerden farklı baktıklarını kabul etmekte, kadın siyasetçilerin kadın seçmenlere ulaşmadaki önemini vurgulamakta ve erkeklerin siyasete girme konusundaki motivasyonlarını sorgulamaktadırlar.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

CHP'nin kadın meclis üyeleri, kadın ve erkeklerin siyasete yaklaşımlarının ve bu nedenle de kadın ve erkek siyasetçilerin farklı olduğuna inanmaktadır. Birçok üye, kadın politikacıların topluma daha fazla önem verdiğini ve genellikle yaşadıkları toplum ve çocuklarla ilgilenmek için politikaya girdiklerini söylemektedir. (2. CHP; 10. CHP; 11. CHP; 13. CHP) Erkek politikacıların ise güç (11. CHP) ve para (2. CHP; 10. CHP; 26. CHP) ilgili meselelere daha fazla önem verdiği düşünülmektedir. Kadınlar ayrıca, toplumdaki kadınları güçlendirebilirlerse anneleri ve gelecek nesilleri değiştirebileceklerine ve böylece sosyal değişim yaratabileceklerine inanmaktadır (4. CHP).

Erkek ve kadın politikacılar arasındaki bir başka farklılık, politikaya girme yollarında gözlemlenmektedir. CHP'nin kadın meclis üyeleri, erkeklerin birtakım gruplara üyeliklerle siyasete girip ilerleme kaydettiğini düşünmektedir (2. CHP; 10. CHP). Kadınlar erkeklerin birinin akrabası, tanıdığı ya da hemşehrisi oldukları için meclislerde olabildiklerine inanmaktadır (3. CHP). Meclis üyesi bir kadın sadakatini liyakatten önemli olduğunu söylemektedir (30. CHP). Kadınlara göre bu tarz bağlantılar erkeklerin siyasi davranışlarının ait oldukları grubun tutumun göre şekillenmesine neden olmaktadır ve dolayısıyla bu tutumun sorgulanmasını zorlaştırmaktadır. Öte yandan, kadınların siyasette birey olarak var olduğuna ve tartışmaya, iletişime, iknaya, iş birliğine erkeklere kıyasla daha açık olduğuna inanılmaktadır (2. CHP).

Kadınların etkileşime daha açık olduğuna dair algı, CHP’li kadın meclis üyelerinin, kadınların birbiri ile daha kolay çalışabileceğine dair inançlarının nedeni olabilir. Karşı taraf, başka bir partiden bile olsa, bir kadınsa, iletişim kurmanın kolaylaştığı düşünülmektedir (1. CHP). Görüşülen bir belediye başkan yardımcısı, belediye bünyesindeki birimlerde yöneticilerin kadın olduğu durumlarda bu birimlerle çalışmanın daha kolay olabileceğini belirtilmektedir (2. CHP). Kadın siyasetçiler, ilçelerindeki kadın seçmenlerle erkek politikacılara kıyasla daha kolay iletişim kurabildiklerini, seçmenlerin evlerine girebildiklerini söylemektedir (3. CHP; 11. CHP; 26. CHP).

Bir meclis üyesi, kadın ve erkekler arasındaki farkların, toplumda kız ve erkek çocukların yetiştiriliş farklılıklarından kaynaklanabileceğini ve kadınların siyasi alandaki konumlarına zarar verebileceğini düşünmektedir.

“Ama erkekler saçmalayabilir, zırvalayabilir, konuşur ama o yani. Kadınlar daha çok heyecanlanıyorlar. Üzerlerinde şu baskı, yanlış bir şey söylediklerinde daha fazla (rahatsız) olurlar. Erkek bağırmayı bilir, kavgayı bilir. Biz kavgayı da bilmeyiz. (...) Öyle yetiştirilmiyoruz nihayetinde. (...) Kadınlar daha çok heyecanlanıyor ilk kürsüye çıktıklarına.” (1. CHP).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

AK Partili kadın meclis üyeleri, kadın politikacıların erkek politikacılardan hangi bakımlardan farklı oldukları konusunda CHP’li meslektaşları ile benzer düşünceleri paylaşmaktadır. AK Partili kadınlar, kadın ve erkeklerin politikaya yaklaşımlarının farklı olduğunu; kadınların toplumu, aileyi ve çocukları daha sıklıkla öncelediğini belirtmektedir (24. AK Parti). Katılımcılar, kadınların siyasete girme kararında hizmet verme motivasyonunun etkili olduğunu ancak erkeklerin kendi refahları, ekonomik kazançları (9. AK Parti) ve “koltukları” (24. AK Parti, 5. AK Parti) için siyaset yaptıklarını düşünmektedir. Bir başka üye “kadınlar bencil değil” demektedir (25. AK Parti). En sık dile getirilen farklılık kadınların daha çalışkan ve hizmet odaklı oldukları düşüncesidir.

Bir katılımcı neden siyasette olduğuna ilişkin olarak şu açıklamayı yapmaktadır: “Kadınların olması gerektiğini düşünüyorum siyasette. (...) İleriyi düşünerek hareket ederim. Çocuklarımıza daha iyi bir gelecek... Kadınların (siyaset) yapabileceği ortamlar yaratabilmek... O özgüveni sağlayabilmek, benim amacım o” (28. AK Parti, İzmir). Diğer katılımcılar da “Neredeyse tüm kadınların öncelikli olarak kendilerine verilen görevi en doğru, başarılı ve hızlı biçimde yapmaya odaklandığını, kadınların çok çalışkan olduğunu” (5. AK Parti; 9. AK Parti; 24. AK Parti) dile getirmektedir.

Katılımcılar kadın siyasetçilerin aile yaşamı ile kamusal hayatı bir arada yürütme becerilerine vurgu yapmaktadır. “Kadınların hayatın içinde daha fazla sorumluluğu var. Aile hayatları, çocukları var” (6. AK Parti; 9. AK Parti; 22. AK Parti). “Annelik ve kadın bakış açısı kadın hassasiyeti ile beraber konuları daha kapsayıcı bir şekilde ele alabiliyor diye düşünüyorum” (31. AK Parti). AK Partili bir kadın politikacı erkeklerin de zor koşullara sahip olduğunu ancak “kadınlar kadar zorlu şartlarda olmadıklarını” belirtmektedir. (6. AK Parti)

Katılımcılar kadınların da farklılıklarının olduğunu ayırdındadır ve bu durum görüşmelerde verilen cevaplara yansımaktadır. “Kadınların da kendi hedefleri var. Benim hedefim yok mu var ama öncelik bugün yaptığım işi doğru yapabilmektir. Buradan alınının akı ile çıktıktan sonra öbür basamağa zaten açılacaktır önüm” (5. AK Parti). “Kadın siyasetçiler arasında da rant odaklı olanlar var. Siyasetteyseniz size farklı taleplerle ve tekliflerle gelenler oluyor (9. AK Parti).

CHP’deki meslektaşları ile benzer biçimde AK Parti’deki kadın politikacılar da iletişim becerilerinin erkek siyasetçilerden daha iyi olduğunu düşünmektedir. “Kadınlar daha samimi, içten ve güvenilir. Ne zaman bir kapıyı çalsak, onlarla konuşsak, nereden geldiklerini, sorunlarını sorarız, sadece kendimiz hakkında konuşmayız” (22. AK Parti). Kadın siyasetçiler ayrıca “aynı dili konuşabildikleri” için kadın seçmenlerle erkek meslektaşlarına göre daha iyi ilişkileri olduğu konusunda hemfikirler. Yine CHP’deki mevkidaşları gibi AK Partili kadınlar da kadın siyasetçilerin evlere girmesinin daha kolay olduğunu belirtmektedir (5. AK Parti, 7. AK Parti, 9. AK Parti). Katılımcılar bu durumun partinin de lehine olduğunu “bir kadına ulaşmanın on kadına ulaşmak anlamına geldiğini” (22. AK Parti), “kadın siyasetçilerin anlattığını diğer kadınlara ve eşlerine aktardıklarını” (25. AK Parti) vurgulamaktadır.

Halkların Demokratik Partisi (HDP)

HDP’li kadınlar, kadınlarla erkeklerin farklılıklarına işaret etmekten ziyade, destekledikleri ve -aşağıda daha detaylı biçimde anlatılacağı üzere- uyguladıkları cinsiyete duyarlı politikalara ve kadın dayanışmasına nasıl öncelik verdiklerini aktarmaya daha istekli konuşmaktadır (16. HDP, 17.HDP). Partiden kadınlar olarak belediye meclis toplantıları öncesinde kadın meclislerini nasıl topladıklarını, kadınların taleplerinin nasıl tartışıldığını, kadınların ihtiyaçlarının nasıl önceliklendirildiğini, erkek meslektaşlarının eşitlikçi davranmadıkları takdirde nasıl eleştirildiklerini açıklamaktadırlar (16. HDP).

HDP üyesi kadınlar da CHP ve Partili meslektaşları gibi kadın politikacıların evlere erkeklere kıyasla daha kolay girdiklerini, bu nedenle kadınların yerel ziyaretlerin tamamına dahil edildiğini belirtmektedir (16. HDP). Kadın politikacıların erkek meslektaşlarına göre daha güvenilir ve daha az yozlaşmış görüldüğüne inanmaktadırlar (15. HDP). Bir aday, kadınların anne ve gelecek nesilleri yetiştiren ana unsur olarak toplumda dönüşümü gerçekleştirme gücünün olduğuna işaret etmektedir (18. HDP).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti

İlçe meclis üyesi olarak görev yapmış üç MHP mensubu katılımcı kadın siyasetçilerin politikada olma nedenlerinin topluma hizmet etmek olduğunu, iki katılımcı erkeklerin daha ziyade güç ve para için siyaset yaptığını belirtmektedir (8. MHP; 27 MHP). Bir görüşmeci politikada olma motivasyonunun kişiden kişiye değiştiğini ve “koltuk peşinde olan” kadınlar olabileceği gibi hizmet odaklı siyaset yapan kadınların da bulunduğunu ifade etmektedir (8. MHP). Katılımcılar kadınların güçlü ve cesur olduğunu ve politik yaşamda böyle olmak gerektiğinin altını çizmektedirler (8.MHP; 27. MHP).

Siyasette kadınların erkeklerden farkı olup olmadığı sorulduğunda bir görüşmeci kadınların daha cesur olduğunu söylemektedir (8. MHP). Buna örnek olarak da

Türkiye’den Kerkük’teki kamplara gönderilen yardımların nasıl kullanıldığını görmek üzere buraya planlanan bir geziden bahsetmektedir: “CHP’li iki tane kadın meclis üyesi arkadaşım el kaldırmış, biz gitmek istiyoruz diye. (...) “E gidelim o zaman” dedim (...). Erkekler gitmedi, korktu bazıları” (8. MHP).

Kadınlar ayrıca sahip oldukları her şeye kendi çabaları, dirençli olmaları ve aldıkları görevlerin takipçisi olmaları sayesinde eriştiklerini aktarmaktadır (8. MHP; 27. MHP). Bir diğer meclis üyesi görüşmeci de “siyasetçi olarak başarılıyım çünkü siyasete erkeklerden çok daha fazla zaman harcıyorum” diyerek bu görüşü desteklemektedir. (14. MHP).

MHP’li görüşmeciler, kadın seçmenin kadın adaylara oy vermeye istekli olup olmadığı hakkında farklı görüşlere sahipler. Bir görüşmeci kadınların kadın adayları desteklediğini söylerken (27. MHP), diğeri aksi görüştedir (14. MHP). Bir diğer görüşmeci ise kadın seçmenlerin çok fazla bilgi edinerek sandığa gitmediğini, beğendikleri bir adaya ya da eşlerinin desteklediği partilere oy verdiklerini belirtmiştir (8. MHP).

Siyasete farklı yaklaşımlar

Yerel siyasetçi kadınların, erkek meslektaşları ile farklı olup olmadıklarına yanıtları iki başlıkta ortaklaşmaktadır. Birincisi hemen hemen tüm görüşmecilerde kadınların çocuklar, aile ve toplumla ilgili konulara daha meyilli olduğu görüşü hakimdir. Kadınların erkeklerin siyasete girmelerinde farklı amaçlarla politikaya atıldığını söyleyen katılımcılar, kadınların toplumsal konuları ön plana çıkardıklarını ve siyaseti kişisel fayda sağlayacakları bir alan olarak görmekten daha uzak olduklarını aktarmaktadır. Öte yandan görüşmeciler, erkeklerin para, siyasi kariyer ve güç elde etmek amacıyla siyasete girdiklerini belirtmektedir. CHP ve AK Parti mensubu kadınlar bu konu hakkındaki sorulara görece rahat yanıt verirken MHP ve HDP’den gelen cevaplarda benzer bir keskinliğin mevcut olmadığını da eklemek gerekmektedir.

Dört siyasal partiden kadınlar, kadın siyasetçilerin seçmenlerin evlerine daha kolay girdikleri ve erkek meslektaşlarına göre kadın seçmenlerle daha iyi iletişim kurdukları konusunda görüş birliğindedir. Kadınlar ve erkek siyasetçilerin farklarından bahsederken kadınlar dirençli olmanın öneminin ve siyasi yaşamda güçlü durmak gerekliliğinin altını çizmektedir.

Kadınlar kendi katkılarını nasıl açıklıyor?

Görüşmecilere, kadın siyasetçilerin politikada bir fark yaratıp yaratmadıklarına dair fikirleri sorulmakta ve kendi somut katkılarını detaylı biçimde açıklamaları istenmektedir. Beklenildiği üzere hem siyaset hem politika uygulamaları ile alakalı yanıtlar verilmektedir. Tüm partilerden kadınlar, belediye meclislerindeki varlıklarının erkek egemen alanların ve komisyonların atmosferini değiştirdiğine işaret etmektedir. Diğer yandan ayrımcılıkla ilgili anlatıların çokluğu, bu tanıklıkların üçüncü araştırma sorusu altında açıklanmasını gerektirmektedir.

Derinlemesine görüşmelerde farklı partilerden kadınların, cinsiyete duyarlı politika olarak algıladıkları politikalarında da çeşitlilikler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bazı görüşmeciler cinsiyete duyarlı politikaları yalnızca kadın seçmenlere yönelik hizmetler olarak

düşünürken bir kısım katılımcı ise cinsiyetler arası ayrımı engelleme anlayışıyla politika geliştirmek olarak nitelemektedir. Aşağıda açıklanacağı gibi, bazı siyasi partilerden kadınlar, cinsiyete duyarlı politikalar ve kadın politikacıların siyasi alanda fark yaratıp yaratamaması konularında sorulan sorulara daha somut cevaplar vermektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

CHP’li kadın meclis üyeleri siyasi yaşama katkılarının son derece sınırlı, neredeyse yok denecek kadar az olduğunu söylemektedir (1. CHP; 13. CHP). Hatta bazı görüşmeciler kadınların siyasi bir gücü olmadığını, yalnızca partide kadınlara yer verildiğini göstermek için çeşitli kademelerde görev alabildiklerini belirtmektedirler (3. CHP; 13. CHP). Konuyu biraz daha ayrıntılı irdelemeleri istendiğinde kadınlar, politikalarda değişim yaratabileceklerini düşünmediklerini, yine de kadınların yerel siyasette bir rol oynayabileceklerini düşünmektedirler.

Birçok CHP’li kadın meclis üyesi, erkek ve kadınların kadına dair algılarını değiştirebileceklerine inanmaktadır. Bir meclis üyesi kadınların “çiçek” değil “insan” olarak görüldüğü ya da ekonomik, duygusal, fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların “zavallı bir mahluk” değil çeşitli nedenlerle yardıma ihtiyacı olan bir birey olarak algılandığı bir tablo için çok uğraş verdiğini belirtmektedir (13. CHP). Bir başka üye kadınlara yüklenen “kırılgan” imajını yıkmak için sert bir mizaçla hareket ettiğini, öte yandan sert bir kadın olmasına rağmen bir kadın olduğunu kanıtlamak için file çorap giydiğini söylemektedir (3. CHP).

Meclis üyesi kadınlar, başka kadınları siyasete ve seçimlere girmeleri için teşvik edici bir rol oynadıklarına inanmaktadır (2. CHP; 3. CHP; 11. CHP; 30. CHP). Bir belediye başkan yardımcısı, meclis komisyonlarında kadınlara yer vermek için çaba gösterdiğini, aksi halde kadınların yerel siyasetin yönetici kademelerinin tamamen dışında kalacaklarını aktarmaktadır (2. CHP). Yerel yönetimlerde görev alan kadınlar, kendilerini rol model olarak görmekte, kadının siyasette aktif olabileceğini ve olması gerektiğini gösterdiklerini düşünmektedirler. Bir görüşmeci, seçime katılmaya karar verdiğinde “başka ilçelerden genç kadınların da onu izleyerek aday olduğunu” belirtmektedir (11. CHP).

Kadınların yerel siyasete katkılarından bahsederken, CHP’li meclis üyeleri, kadınların faaliyetleri “kadın kolları” ile sınırlandırıldığında yapılan siyasetin iki ayrı başlığa bölündüğünü vurgulamaktadır: politikalar ve kadın politikaları. Bu durumda kadın politikalarının genelde geleneksel cinsiyet rolleri tarafından şekillendirildiği belirtilmektedir (2. CHP; 10. CHP; 30. CHP). Buna bir örnek olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki “Kadın ve Aile Komisyonu” gösterilebilir. CHP’li bir meclis üyesi kadınların bu komisyonlara atanarak, başka komisyonlarda bulunmalarının önüne geçildiğini aktarmaktadır. Bu nedenle bir ilçe belediyesi bu komisyona erkek üyeleri göndermiştir. Böylece, kadın meclis üyeleri başka komisyonlarda görev alabilirken, eşitlik için mücadele etmenin de yalnızca kadınların sorumluluğu olmadığı hatırlatılmaktadır (3. CHP). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyetin tüm politikaları şekillendiren ve hepsini yatay kesen bir tema olması gerektiği savunulmaktadır. Bu meclis üyesinin sözleri ile: “Çok

kızarım ben kadın kolları konseptine. Kadın kolları nedir? Senden ayrı bir şey mi yapıyor bu kadınlar?” (30. CHP).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politikalar

CHP’li katılımcılar, kadınları temsil ettiklerinin, kadınlara ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik politikalara önem verdiklerinin altını çizmektedir (1. CHP; 4. CHP; 10. CHP). Ayrıca, görüşmeciler, kadın seçmenlerin, parklar, pazar yerleri, toplu taşıma gibi erkeklere kıyasla daha sık kullandıkları kamusal alanlara dair konuları daha fazla önemsediklerine inanmaktadır (1. CHP; 3. CHP; 13. CHP). Kadınların ihtiyaçlarının önceliklendirilmesi iki politika eksenine ortaya çıkarmaktadır (1) Kamusal kullanıma alan ve fon tesis edilmesi (2) Kamusal alanlara erişimin kolaylaştırılması ve bu alanların güvenliğinin sağlanması.

Belediye meclislerindeki CHP’li kadınlar toplumsal cinsiyete duyarlı politikalara tahsis edilen bütçelere öncelik vermeyi ve bu bütçeleri artırmayı hedeflemektedir. Görüşmeciler, bakım sorumluluklarının çok büyük oranda kadının üzerine kaldığını ve ağırlıklı olarak kadının kullandığı park, emzirme odası, çocuk bakım merkezleri, rehabilitasyon merkezleri gibi kamusal mekanlar için daha fazla alan ve kaynak ayrılması için mücadele ettiklerini aktarmaktadır (4. CHP; 11. CHP). Bu mücadele yeni kamusal alanlar yaratmaya ve mevcut alanların korunmasına olanak sağlayabilir. Kadın meclis üyeleri toplum merkezi (4. CHP), park ve alışveriş merkezleri (4. CHP) gibi alanlarda yeni emzirme odaları (4. CHP); çalışan dezavantajlı kadınlar için çocuk bakım merkezleri (4. CHP; 11. CHP); engelli çocuklar için rehabilitasyon merkezleri (4. CHP) açtıklarını belirtmektedirler. Bu tip kamusal alanlar bir yandan bakım sorumluluklarının kadınlara yıkıldığını teyit etmekte ve bu sorumlulukları hafifletmekte (2. CHP) ve kamusal alanı kadına tahsis etmektedir. Bu bakımdan kamusal alan kullanımında kamu yararını önceliklediklerine inanmaktadırlar (13. CHP).

Kamusal alanların kadınların da kullanımına yönelik olmasını sağlamak, bu alanların kadınlar için her zaman güvenli veya erişilebilir olduğu anlamına gelmemektedir. Burada CHP ilçe meclislerindeki cinsiyete duyarlı politikaların ikinci önemli eksenine bulunmaktadır. Kadın meclis üyeleri ilçelerinde parkların güvenliğinin, bu alanları kullanan kadınlar için bir kaygı unsuru olabildiğinden bahsetmektedir. Meclis üyeleri, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri için parklara güvenlik kameraları yerleştirdiklerini, parkları ışıklandırdıklarını eklemektedir (4. CHP; 11. CHP). Bu bağlamda bir meclis üyesi, kadın meclis üyeleri sayesinde bir okul binasının altına yapılması planlanan otoparkın, okula devam eden çocukların güvenliği ve sağlığı gözetilerek yapımının durdurulduğunu anlatmaktadır (1. CHP). Bir başka üye ilçesinde bulunan parkta kadınlar tuvaletinin kilitli ve kullanıma kapalı olduğu ancak erkekler tuvaletinin açık olduğu şikâyeti aldığını belirtmekte, açıklama olarak kendisine uyuşturucu kullanımının olduğunun söylendiğini aktarmaktadır. Meclis üyesi, burayı açtırabilmek için bizzat belediye başkanını ziyaret etmesi gerektiğini anlatmaktadır (10. CHP).

Bahsedilen bu uygulamalar, doğrudan ilçede yaşayan kadınların ihtiyaçlarını gidermeyi hedeflemektedir. CHP’li meclis üyeleri ayrıca, doğrudan olmasa da bir başka cinsiyete

duyarlı politikadan sık sık bahsetmektedir: Cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmak. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin siyasi alanda da güçlü olduğunun altını çizen CHP'li kadınlar, böyle bir farkındalık yaratmanın, politikalarının en önemli kısımlarından olduğunu aktarmaktadırlar. Katılımcılar bu farkındalığın yalnızca kendi partileri içinde değil, belediyenin yönetici birimlerinde ve diğer partilerde de yaratılması için çalıştıklarını belirtmektedir (4. CHP). Görüşmecilere göre yerelde üretilen politikalar da geleneksel rollere uygun şekillenmektedir. Örneğin kadınlara yönelik olarak açılan programlar genelde el sanatları programları vb. olmaktadır. Görüşmeciler öncelikli hedeflerinin sadece kadınlara toplumsal cinsiyet rolleriyle gelen yüklerin hafifletilmesi olmadığını, bu rollerin neden kadınlara düştüğünün sorgulanmasını sağlamanın da en önemli hedeflerden biri olduğunu belirtmektedirler (1. CHP).

Farkındalık yaratma konusunda en tartışmalı politikalardan biri “cinsiyet eşitliği komisyonunun” kurulmasıdır. CHP'li kadın meclis üyeleri cinsiyet eşitliği komisyonu tanımlamasını ön plana çıkarırken başka partilerin “kadın-erkek eşitliği” tabirini kullandığını ve bu partilerin LGBTT toplulukları denklemin dışında bırakmak istediklerini aktarmaktadır. “Kadın-erkek eşitliği komisyonunun adını “cinsiyet eşitliği komisyonu” olarak değiştirdik. AK Partililer kabul etmedi. “Kadın vardır, erkek vardır, toplumsal diye bir cinsiyet yoktur’ dediler” (2. CHP). Belediyelerinde bu komisyonları kurmayı başaran üyeler “cinsiyet eşitliği komisyonu” tabirinde direktörün önemini vurgulamaktadır (4. CHP). Belediye başkan yardımcısı olan bir görüşmeci cinsiyet eşitliği birimi kurulması için çok çaba harcadığını, böylece müdürlükler düzeyinde de bir değişimin sağlanabileceğini belirtmektedir (2. CHP). Diğer yandan, meclis üyeleri bu çabaların getireceği değişimin zaman alacağını ve etkili olamama ihtimallerinin de olduğunu düşünmektedir. Görüşmeciler kadınların çabalarıyla gelen değişimin hem sınırlı hem de yavaş bir artış olduğunu belirtmektedirler (1. CHP; 10. CHP).

Cinsiyete duyarlı politikalar zaman zaman sosyal destek alanının bir alt başlığı olarak görülebilmektedir (2. CHP). Benzer doğrultuda cinsiyet eşitliği komisyonları genelde sosyal destek biriminin altında gösterilmektedir (4. CHP). Kadınlar halen yardıma ihtiyacı olan varlıklar olarak değerlendirilmektedir (3. CHP). Kadın politikacılar toplumsal cinsiyete daha geniş bir perspektif getirmek için bu durumu değiştirmeye çalışmaktadır. Örneğin, cinsiyete duyarlı bütçeleme sisteminde daha ileri bir noktaya ulaşacağını, belediye içindeki birimlerin dahil edilmesine kadar gidebileceğini belirtmektedirler (2. CHP). Bununla beraber, kadınlar cinsiyet eşitliğinin kökleşmiş ve sistemin içine işlemiş olduğunu da görmektedirler. Bir meclis üyesine göre “cinsiyete duyarlı bütçeleme konsepti bile itici geliyor belediye içindeki birimlere” (4. CHP).

Bir meclis üyesi toplumsal cinsiyetin sadece kadını ve erkeği değil LGBTİ topluluk üyelerini de içerdiğini, amaçlarının sadece kadınları değil, LGBTT toplulukları da güçlendirmek olduğunu aktarmaktadır (2. CHP). Meclis üyeleri bu noktada belediye başkanının desteğinin hayati önem taşıdığının altını çizmektedir. Belediyeler LGBTT etkinliklerini desteklerken belediye başkanının desteği olmadığı durumlarda etkinlikleri iptal etmek zorunda kalabildiklerini iletmektedirler (2. CHP).

Kadın siyasetçiler kadınlar arasında iş birliği ve yardımlaşmanın artmasını hedefleyen politikalar geliştirdiklerinden bahsetmektedirler. Kadıköy Belediyesi bünyesindeki kadın kooperatifi POTLAÇ bunun bir örneğidir. Belediye ayrıca, KEDV desteği ile bir bakım hizmetleri kooperatifi oluşturmaya dönük çalışmalar yürütmektedir (2. CHP). Bir başka belediye kadınların kendi üretimlerini satabildikleri küçük pazarlar yaratmaya dönük projeleri hayata geçirmektedir. Buralarda yer alan kadınların zaman içinde örgütlenmeye ve dayanışmayı teşvik eden dernekler kurmaya başladıkları belirtilmektedir. Bir görüşmeci, bu derneklerden bir kadının, bu dayanışmanın gücü ile muhtarlığa aday olmaya karar verdiğini dile getirmektedir (30. CHP)

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

Politika yapımına erkeklerden farklı katkıları olup olmadığı sorulduğunda AK Partili kadınlar, özgüvenli bir biçimde katkılarının olduğunu belirtmişlerdir. Meclis üyeleri kadınların erkeklerden nasıl farklı olduğunun altını çizerek, kadınların detayları görebilen, erkeklerin fark edemediği şeylere dikkat eden yapıda olduklarını, kadınların erkeklerden farklı katkılar sunduklarını aktarmaktadır.

Bir meclis üyesi “Teknik bir toplantıda bir kadının olması o toplantıya çok farklı bir bakış açısı getiriyor. Çünkü erkekler bir yola baktıklarında kaldırım taşına bakıyorlar, yol yapıyorlar, buraya bir bina dikelim diye bakıyorlar ama kadınlar böyle bakmıyor. Şuraya bir çocuk parkı, parka bir bank, üzerine kamelya”, (5. AK Parti) demektedir. Bir başka görüşmeci ise “kadınlar çiçeğin rengine bile bakıyor” demektedir (28. AK Parti). Birçok görüşmeci kadınların detaylara olan dikkatinin altını çizmektedir (7, AK Parti;22. AK Parti; 24. AK Parti; 25. AK Parti; 31. AK Parti).

Partili meclis üyeleri kadınların kamusal alanlara olan ilgisinin de vurgu yapmaktadır. Kadının aileleri ve çocukları için park ve yeşil alanlar talep ettiği aktarmaktadır (9. AK Parti; 22 AK Parti). Bir başka katılımcı kadınların kamu güvenliği konusunda daha dikkatli olduklarını belirtmektedir. Kamu sağlığına zararlı etkileri nedeniyle kapalı mekanlarda meşale ve maytap gibi maddelerin yakılmasının yasaklanması için meclise sunduğu ve karar aldırıldığı önergeden bahsetmektedir (31. AK Parti).

Kadın politikacılara kadınların siyasete katılımına dair algıları etkileyip etkilemedikleri sorulduğunda, AK Partili kadınlar siyasette yer almalarının algıları değiştirdiğini söylemekte, ancak aynı zamanda kadın politikacıların da kendi aralarında farklılaşabildiklerini belirtmektedir. “Siyasette olarak başka kadınlara rol model olmaya başladık. Kadın siyasette hiçbir şey yaramaz diyenlere o fırsatı vermiyoruz” (22. AK Parti). Bir başka ilçe meclis üyesi de bu yayılma etkisini onaylamaktadır. Katılımcı 2019 yerel seçimleri için yüksek kadın adaylık oranlarının, mevcut kadın politikacıların gelecek nesillere rol model olmasının bir örneği olduğunu belirtmektedir (31. AK Parti). Bazı görüşmeciler ise kötü rol modellerin de bulunabileceğini, böyle durumlarda hiç örnek olunmamasının daha iyi olacağını aktarmaktadır (24. AK Parti).

AK Partili kadın ilçe meclis üyelerince sıkça dile getirilen bir başka katkı siyasetin erkek egemen atmosferi ile ilgilidir. Görüşmeciler kadınların politik yaşamda bulunmalarının bu atmosferde önemli değişimler yarattığını belirtmektedir: “Kadınlar bir toplantıya

girdiklerinde orayı değiştiriyorlar. Kadınlar etrafta olduğunda erkekler farklı davranıyor. Daha nazik konuşuyor, oturup kalkmalarına daha fazla dikkat ediyorlar” (5. AK Parti; 7. AK Parti; 9. AK Parti; 22. AK Parti; 23 AK Parti).

Cinsiyete Duyarlı Politikalar

AK Partili kadın politikacılar kadınların bakım işlerine dikkat çekmekte ve il/ilçe meclislerinde üyesi olarak kadınların ihtiyaçlarına daha fazla dikkat ettiklerini belirtmektedirler. Görüşmeciler, çocuk ve aileye bakma sorumluluğunun kadınların üzerinde olmasının kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin önündeki engellerden biri olduğunu vurgulamaktadırlar. Parti meclis üyesi kadınların çözüm önerileri genelde sosyal yardımlar ile bakım olanaklarının artırılmasına odaklanmaktadır. Onlar için kadınların kullanımına yönelik kamusal alan yaratımı konusu, örneğin parkların koşullarının iyileştirilmesi ve güvenliğinin artırılması gibi konuların CHP’li görüşmecilerdeki kadar öncelikli olmadığı gözlemlenmektedir.

Cinsiyete duyarlı politikalar sorulduğunda bir katılımcı “‘Hoş geldin Bebek’ paketini başlattık. Yeni doğan ziyareti yapıyoruz. Ben bu ziyaretleri Kültür Komisyonunda başlattım, oradan sonra Sosyal Yardım (komisyonu kapsamına) geçti. Başkanımızın ağzından bir mektup var. Erkek bebekse paket mavi oluyor mesela, bir annenin ihtiyacı olan tüm malzemeler var” şeklinde cevap vermektedir (6. AK Parti).

Bir katılımcı cinsiyete duyarlı politikalara örnek olarak Ankara’da açtıkları çocuk bakım merkezini göstermektedir. Görüşmeci, ilçede yaşayan kadınların bu merkez sayesinde, belediyenin başlattığı el işi kurslarına katılabildiklerini kaydetmektedir. “Bayanlarımız çocukları olduğu için buna katılım sağlayamıyor. Biz bunu belediye başkanımız ile görüştüğ. Ayrı bir yer açtılar. Altı üstü. 2 öğretmenle birlikte kursa gelirken çocuklarını oraya bıraktılar. Akşam giderken de aldılar. Ayrıca sergilerindeki nakışların, işlerinin satışa çıkarılması faydalı olacağını söyledik. O şekilde bir satış yaptılar” (22. AK Parti).

AK Parti üyesi kadınlarla olan görüşmelerde cinsiyet eşitliği komisyonundan bahsedilmiş, ancak konunun görüşmecilerin ilgisini çekmediği ya da bu komisyon ile ilgili tecrübelerin görüşmecileri bir miktar hayal kırıklığına uğrattığı gözlemlenmektedir. Bir katılımcı, ilçe belediyesinde cinsiyet eşitliği komisyonunda görev aldığı dönemde belediye birimlerinde fırsat eşitliğinin gözetilip gözetilmediğinin araştırılması için bir önerge verdiklerini hatırlamış, ancak ne önergenin içeriğini hatırlamış ne de önergeye verilen cevabın ne yönde olduğunu aktarmıştır (25. AK Parti).

Bir başka siyasetçi kadın ise belediye bünyesinde Kadın ve Aile Komisyonu kurulması için belediye başkanlarının gösterdiği çabayı övgüyle aktarmıştır. (7. AK Parti).

Halkların Demokratik Partisi (HDP)

Aşağıda detaylı açıklanacağı üzere, meclis üyesi kadınların öncelikli hedefi kadınları kamusal alana çekmeyi sağlayacak olanakların yaratılmasıdır. HDP üyesi kadınlar bu amacı gerçekleştirebildiklerini düşünmektedir. Bir meclis üyesi, bir kadın eşbaşkan yönetime geldiğinde, diğer kadınların da evlerinden belediyelere gelmeye başladığını belirtmektedir (15. HDP). Bir başka meclis üyesi, kadın seçmenlerin kadın eşbaşkanı

rahatça ziyaret ettiğinden bahsetmektedir (20. HDP). Bir başka deyişle, kadının kamusal alanda varlık göstermesine ve taleplerini dile getirmesine katkı sağladıklarını düşünmektedirler. HDP’li kadınlar görevde oldukları dönemde il ve ilçelerinde yaşayan kadınların kamusal alanda kendilerini güvende hissettiklerini aktarmaktadır.

HDP’den meclis üyesi olan kadınlar güçlü rol modeller haline geldiklerini, kadınların neler yapabileceklerine ve başarabileceklerine dair algıda bir dönüşüme vesile olduklarını düşünmektedirler (16. HDP). Adana’dan bir meclis üyesi siyasette olmasının ana katkısının kadının görünürlüğünü artırmak olduğunu söylemekte, “kadının sözünü söyleyebiliyor olması” olarak özetlemektedir (12. HDP). Kadın politikacıların toplumda farkındalık yarattığını, toplum baskısı altında ezilen kadınlara rol model olduklarını, erkeğin “iktidardan biraz geri çekilmesi” ve iktidarı paylaşmak zorunda kalmasını sağladıklarını ifade etmektedirler (12. HDP). HDP’li bir başka görüşmeci partinin eşit temsil politikasının kadın siyasetçileri güçlendirerek toplumdaki erkek egemen yapıyı daha rahat biçimde sorgulayabilmelerine olanak sağladığını belirtmektedir. Görüşmeci, gelinen noktada en küçük ilçelerde bile parti teşkilatındaki kadınların erkek üyelere “Sen önce karını bu partiye getir, sen önce kızının dışarıya çıkmasına izin ver, sen önce çift evlilik yapma, sen önce şunu yapma sonra gel partiye” diyebildiğini aktarmaktadır (17. HDP).

HDP’li kadınlar yerel siyasete kendi katkılarını açıklarken en çok dayanışma kavramına atıfta bulunmaktadır. Bütün görüşmeciler siyasetçi olarak sundukları katkıların parti içindeki kadın dayanışması sayesinde mümkün olduğunda hemfikir gözükmektedir.

Cinsiyete Duyarlı Politikalar

HDP’nin cinsiyete duyarlı politikalarının iki temel hedefi vardır. (1) Kadınların kendi özel alanlarındaki, evlerinin önündeki, mahallelerindeki yaşam koşullarını iyileştirmek (19. HDP), ve (2) kadını özel alandan kamusal alana çekmek (15. HDP; 20. HDP). Bir meclis üyesi bunu şu şekilde açıklıyor (20. HDP) “(Kadın) HDP’nin herhangi bir kurumuna kendini attığında, mutlaka bir kadın muhatapla karşılaşacağını biliyor. O orada değilse bile bir erkekle muhatap olmayacağını, bir erkeğin kendisini zorlamayacağını, mutlaka bir kadını bulup getireceğini biliyor. Bu kadın için inanılmaz bir güvendir ve kadınlar bunu biliyorlar”. Bu sözler kadını kamusal alana çekmek için ona ulaşabilmenin önemini vurgulamaktadır. Katılımcıya göre tam da bu nedenle belediye bünyesinde daha fazla sayıda kadın olmasını sağlamak önemlidir.

HDP’li kadınların belirttiği gibi kamusal alana erişimde toplumdaki “feodal” yapı aşılması güç bir engel oluşturuyor (16. HDP). Bu bariyerin üstesinden gelmenin bir yolu, kadın tuvaletleri, kadın kütüphaneleri, kadın kültür merkezleri ve emzirme odaları gibi kadın egemen kamusal alanlar yaratmaktır. HDP’li kadın siyasetçiler belediyelerin toplumun yarısını oluşturan kadınlara hizmet vermesi gerektiğini belirtiyorlar (15. HDP; 20. HDP). HDP’li kadınlar bahsetmese de yukarıda belirtilen feodal yapıda kadınlara yönelik bu tarz kamusal alanların yaratılması ve artırılmasıyla kadınların bu yerlere erişimi için erkeklerin daha rahat izin vermesini sağlayabilir.

Aile içi şiddetle mücadele, HDP'nin en önemli cinsiyete duyarlı politikalarından biridir (21. HDP). Bu politikanın en kritik parçası kadın sığınma evleridir. HDP'li bir meclis üyesi aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar ile evsiz olma, bağımlılık sorunları yaşama gibi farklı nedenlerle yardıma ihtiyaç duyan diğer kadınlara yönelik sığınma evlerinin farklı olması gerektiğinin altını çizmektedir. Bunun temel nedeni, aile içi şiddet gören kadının, eşi ya da akrabalarından gelecek yakın bir tehdit ile zarar görmemesi için, yani güvenliği gerekçesi ile sığınma evlerinin yerlerinin gizli tutulmasının gerekliliğidir (19. HDP; 12. HDP; 16.HDP). HDP'li meclis üyesi bir kadın, AK Partili meslektaşlarının sığınma evlerinin yerlerinin gizliliği politikasına yeterli özeni göstermemelerinden duydukları büyük rahatsızlığı dile getirmektedir (19. HDP). HDP'li belediyelerin aile içi şiddete karşı aldığı önlemler arasında “eşine şiddet uygulayan belediye personelinin maaşı yarısı kadar ödenir” gibi düzenlemeler bulunmaktadır (21. HDP).

HDP'li kadınlar, kadının kamusal alana erişiminde ekonomik özgürlüğe sahip olmanın, dolayısıyla maddi kazanç getiren bir işe sahip olmanın önemine vurgu yapmaktalar. Görüşmeciler, partileri yönetimindeki belediyelerin ve belediyelerdeki müdürlüklerin kadınlara pozitif ayrımcılık yaparak istihdam olanakları sağladıklarını detaylı biçimde anlatmaktadır (15. HDP; 16. HDP; 21. HDP). Meclis üyeleri, göreve geldiklerinde sadece bir kadının müdürlük pozisyonunda bulunduğunu belirtmektedirler. Kendilerinin ise Kadın Politikaları Müdürlüğü kurduğunu, bunun altında istihdam, aile içi şiddet ve eğitim olmak üzere üç birim oluşturulduğunu, bu birimlerin tamamının kadınlar tarafından yönetildiğini ve personelinin de kadın olduğunu aktarmaktadırlar (15. HDP; 21. HDP). Van ve Mardin Büyükşehir Belediyeleri de söz konusu dönemde benzer birimler kurmuşlardır (21. HDP).

HDP'li kadınlar özellikle büyükşehir belediye meclisinde karar alma süreçlerinin iki aşamalı bir yapısı olduğunu aktarmaktadır. İlk olarak kadınlar bir araya gelerek kadınları ilgilendiren meselelerle ilgili kararları almaktadırlar. Bu toplantıların ardından ikinci aşama olarak genel meclis toplantısına katılmaktadırlar. Kadınlar, tüm üyelerin parti disiplinine saygı gösterdiğini, ancak cinsiyete duyarlı politikaların öncelikli olduğunu ve kadınlarla alakalı konularda kadınların karar aldığını, erkeklerin ise bunu sorgulamadan kabul etmek durumunda olduklarını belirtmektedirler (15. HDP; 16. HDP; 18. HDP; 19. HDP). Bir başka deyişle, kadınlarla alakalı meseleler kadın siyasetçilerin çalışma alanı olarak belirlenmiş ve bu şekilde erkek siyasetçilerin bu alana müdahalesi engellenmiştir.

HDP'li meclis üyesi kadınların uyguladığı ya da desteklediği cinsiyete duyarlı politikalar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Eğitim birimi kadının insan hakları eğitim programı yürütmüş, çalıştay ve toplantılar düzenlemiştir (21. HDP).
- İstihdam birimi cinsiyet eşitliği perspektifi ile kadın istihdamını incelemiştir. Belediye meclis üyesi görüşmeciler, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine meydan okumak için, kadınları şoför, temizlik görevlisi, pazarcı olmaları için teşvik etmiştir. (16. HDP; 21. HDP).

- Aile içi şiddetle mücadele birimi, şiddete maruz kalan kadınlara ulaşma amaçlı politikalar geliştirmiştir. Kadınların şiddete uğradıkları durumda 7/24 arayabilecekleri Alo Şiddet hattı kurulmuştur. Saha ziyaretleri yapan mobil bir ekip kurularak, özellikle köylerde cinsiyet eşitliği, aile içi şiddet gibi başlıklarda eğitim programları yürütülmüş, kadınların şiddete maruz kalmaları halinde hangi adımları izleyebilecekleri anlatılmıştır (21. HDP).
- Kürtçe hizmet veren iki kreş açılmıştır (15. HDP; 16. HDP).
- Bir semt pazarında kadınlara tezgâh tahsis edilmiştir (21. HDP).
- Dicle nehri kenarında bir alan tarımsal faaliyet için kadınlara tahsis edilmiştir (21. HDP).
- Kadın istihdamına katkı sunan işletmelere belediye tarafından “mor bayrak” verilerek kadın istihdamı için teşvik edilmiştir (21. HDP).
- Belediye tarafından düzenlenen etkinliklere katılımda kadın ve erkek sayısının dengelenmesi hedeflenmiştir. (17. HDP).
- Adana’da işsiz ve çocukları olan kadınlara “Halk Kart” programı ile sosyal transferler yapılmıştır (11. HDP).
- Diğer partiler ve illerde bulunan mevkidaşları gibi, HDP’li meclis üyesi kadınlar da parkların ve yolların güvenliğinin ve ışıklandırılmasının sağlanması ile emzirme odası, kamusal alanda tuvalet bulunması gibi çocuk sahibi kadınların ihtiyaçlarının giderilmesi için çalışılmıştır (21. HDP).
- HDP’li kadınlar farklı ilçelerden yerelde siyaset yapmak için aday olan kadınlara eğitimler vererek, kadın meselesi, kadının yerel siyasetteki rolü gibi konularda farkındalık yaratmayı hedeflemekte, deneyimlerini adaylarla paylaşmaktadır (21. HDP).
- Cinsiyete duyarlı bütçelemeden de bahsedilmiştir. Bazı meclis üyeleri cinsiyete duyarlı bütçelemeyi uygulama yönünde çalıştıklarını belirtirken (15. HDP) bazıları ise uygulamayı hayata geçirdiklerini dile getirmektedir (16. HDP).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti (İYİ Parti)

MHP’li görüşmeciler kadınların belediye meclislerinde olmasının yarattığı farkın altını çizmekte, bu durumun komisyon toplantılarının atmosferini değiştirdiğini belirtmekte ve kadınların siyasette yeterince yer almamasını eleştirmektedirler (8. MHP, 27 MHP; 14 MHP).

Cinsiyete Duyarlı Politikalar

MHP’li meclis üyesi kadınların cinsiyete duyarlı politikalar hakkında görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Bir katılımcı bu politikanın kadınlara iş olanağı yaratmak olduğunu söylerken (8. MHP), bir diğeri cinsiyete duyarlı bütçeleme hakkında bilgi sahibi olup her belediyenin bunu uygulaması gerektiğini belirtmektedir (14. MHP). Bir meclis üyesi belediyenin açtığı ve içinde kadınlara özel yüzme havuzu, sauna ve fitness salonunun bulunduğu Kadın Yaşam Merkezlerinden bahsetmektedir (27. MHP). Bir başka meclis üyesi ise cinsiyete duyarlı politika üretme konusunda “Eğer belediye başkanı bir şeyi yapmak istemiyorsa, onu yapmanın bir yolu yoktur. Ben belediyeye çok maliyetli olacak bir kadın-dostu politikanın uygulanmasını talep edemem” demektedir. (8. MHP).

MHP’li meclis üyeleri AK Parti ve CHP’li üyeler ile paralel olarak kadın seçmenlerin taleplerinin parklara kamera takılması gibi güvenli kamusal alanlar yaratılması ve ayrıca “evleri gibi düzenli” parklar olduğunu söylemektedirler (8. MHP).

Kadınlar fark yaratır

Kadın politikacılar, az sayıda olmalarından ötürü siyasette ne kadar etkin olabildiklerini açıkça konuşmakta, buna karşın toplumsal cinsiyete duyarlı politika uygulamalarında elde ettikleri kişisel başarılarından gurur duymaktadırlar. Yapabildikleri ister parkların temizliğini ister mesleki eğitime erişimi sağlamak ister aile içi şiddet mağdurlarına yardım etmek olsun, katılımcıların tamamı kadının siyasette olmasının mümkün olduğunu diğer kadınlara göstermek için politik yaşamda olmanın öneminin altını çizmektedir. Katılımcılar, kadın seçmenlere, erkek meslektaşlarından farklı bir şekilde hizmet ettiklerini vurgulamaktadır.

Şüphesiz gerek siyasi partiler arasında gerekse toplumsal cinsiyet farkındalığı daha yüksek olan ve olmayan kadınlar arasında görüş farklılıkları bulunmaktadır. Siyasi yelpazenin solunda kalan CHP ve HDP’den kadınlar, daha eşitlikçi bir cinsiyet perspektifine sahiptir. Bu meclis üyelerinin cinsiyete duyarlı politikadan anladıkları sadece kadınlara hizmet etmek değil, bir CHP üyesinin LGBTT bireyleri ve HDP’nin kadınları kamusal alana çekme çabalarında bahsedildiği gibi daha fazla toplumsal cinsiyet içeren bir politikada ısrar etmektir. Bu iki partiden kadınlar, kadınların ihtiyaçlarına daha iyi cevap veren ve onlara kapsamlı bir hizmet sunmaya imkân tanıyan cinsiyete duyarlı bütçelemeden sık sık bahsetmektedir. Ayrıca bir MHP üyesi de cinsiyete duyarlı bütçelemeden bahseder, ancak bu görüşmecinin cinsiyete duyarlı bütçeleme eğitimi almış olmasından kaynaklanan kişisel bir farkındalık olabilir. AK Partili kadın politikacılar, politikaya katkıları hakkında soru sorulduğunda erkeklerle kadınlar arasındaki farklılıklar hakkında konuşmaya devam etme eğilimindedir ve “kadınların detayları görme ve aile dostu olma konusundaki doğal yeteneğini” övmekte ve öne çıkarmaktadır. Somut katkıları hakkında daha ayrıntılı sorulduğunda, CHP ve HDP’li meclis üyelerine benzer şekilde kadınlara sağladıkları sosyal yardımlardan bahsetmektedir.

Ayrımcılık

Kadın politikacılar bakım hizmetleri gibi belirli politika alanlarına itilmekten, dışlama ve kötü muameleye kadar farklı türlerde ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Proje ekibi ayrımcılığın farklı biçimleri konusunda katılımcılara bir dizi soru yöneltmiştir. Bu bağlamda kadınların fikirlerinin parti içi karar alma süreçlerine yansıyor yansımadığı, partide kendilerine erkeklerle eşit davranılıp davranılmadığı, siyasete girerken karşılaştıkları zorluklar ve seçim kampanyalarını nasıl finanse ettikleri gibi konular sorulmuştur. Ancak kadın politikacıların ayrımcılıkla ilgili açıklamalarının bu kaygıların ötesinde olduğu ortaya çıkmaktadır. “Namusları” hakkında sorulara maruz kaldıklarını, yeterlilikleri ve karar verme kabiliyetlerinin sorgulandığını belirtmişlerdir. 31 görüşmeciden yalnızca bir tanesi partisinde kadına ayrımcılık yapılmadığını, kadın ve erkeklere eşit davranıldığını belirtmiştir (6. AK Parti).

Kadınların yerel siyasete katılımlarının fark yaratıp yaratmadığı sorusuna cevaplar ararken alınan yanıtlar, hatta daha genel olarak veri, araştırmacıları, bu durumu da kadının

siyasete katılımının etkisinin sınırlı olmasının önemli bir nedeni olarak ayrıca değerlendirmeye almasına yol açmıştır. Böylelikle, kadın politikacılara karşı ayrımcılık araştırmada özel bir odak noktası haline gelmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Toplumu şekillendiren toplumsal cinsiyet rolleri yerel siyaseti de şekillendirmektedir. Kadın meclis üyeleri geleneksel cinsiyet rollerinin kadınların siyasete girişinde bir engel olduğunu belirtmektedir. Meclis üyeleri bu rollerin kadınlara aileleri, erkek meclis üyeleri ya da toplumun geneli tarafından tahmil edildiğini söylemektedir. Başka bir deyişle, siyasette kadın varlığına karşı çıkan ve toplumsal cinsiyet rollerinin altını çizen bazen aile bazen meclis üyeleri bazen ise toplum olmakta ve böylelikle siyasete girmek isteyen kadınların cesaretlerini kırabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri öncelikli olarak kadının ev içi bakım sorumluluklarına işaret eder. Katılımcılar kadının siyasette olması için hem politik hem pratikte hem de finansal bakımdan aile desteğinin kritik önemde olduğunu belirtmektedirler (26. CHP; 30. CHP). Meclis üyeleri kendi giderlerini kendileri karşılamakta, bunu da aile bütçesinden temin etmektedir. Dahası bakım sorumluluklarının kadın ve erkek arasında paylaşımı da yeniden düzenlenmesi gereken bir konudur (13. CHP). Aksi durumda bu sorumluluklar tamamen kadına kalmakta, bu da kadının erkeğe oranla iki kat fazla mesai yapması anlamına gelmektedir (11. CHP). Bun karşın, katılımcılar ailelerinin her zaman destekleyici olmadığını, ebeveyn ve eşlerinin seçimlere girmelerine karşı çıktıklarını söylemektedirler. Bir meclis üyesi, çalıştığı saatlerin çocuklarının okuldan çıkış saatleri ile çakıştığından, eşinin ise çocukların bakımı için zamanı olduğu halde hiçbir zaman bunu teklif etmediğinden bahsetmektedir (11. CHP). Bir başka meclis üyesi konuyu aşağıdaki alıntı ile açıklamaktadır.

“Ama kimse babama ‘Arkadaş sen siyasetle uğraşırken bu çocuklara kim bakıyor’ demedi. Ama beni herkes ‘E sen yoksun?’, (Eşine) ‘sen boşanmadın mı bu kadından’, ‘Çocuklara kim bakıyor’ diyordu. Bunun bile manevi baskısı yeter kadın siyasetçi için biliyor musunuz?” (13. CHP).

Ev içi geleneksek iş bölümü erkeğin ailenin geçimini sağlamasını kadının ise evi çekip çeviren kişi olmasını işaret etmektedir. Bu aile yapısında kadınlar, adaylık ücretinin ödenmesi ve siyasi faaliyetlerinin finansmanının sağlanması gibi sebeplerle de siyasete girmekte zorlanmaktadır. Kadın istihdamının düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda kadınların siyasi kariyerlerini fonlayacak mali kaynak bulmakta zorlandıkları gözlemlenmektedir (1. CHP; 3. CHP; 4. CHP; 11. CHP).

CHP’li meclis üyesi kadınlar, mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin partilerinde de hüküm sürdüğünü belirtmektedirler. Bir meclis üyesi, kadınların dahi erkek politikacıları tercih edebildiğini, dolayısıyla erkeklerin daha sık aday gösterdiklerini vurguluyor:

“Kadın olmaz!’ dedi. Kanım dondu. Neden olmasın? (...) ‘Bu toplum sizin bildiğiniz gibi değil’ dedi, ‘Kadını seçmezler’” (30. CHP).

“5 aday varsa bir tanesi kadın olarak düşünülüyor, daha ileriye gitmiyor. (...) (listelere) bakılıyor ve ‘Tamam burada bir kadın’ deniliyor” (11. CHP).

Kadın olmanın getirdiği toplumsal baskı, en beklenmedik durumlarda bile kendisini belli etmektedir. Bir meclis üyesi, yerel ziyaretler sırasında fotoğraf çekilirken dikkatli olması konusunda uyarıldığını hatırlamaktadır.

“Söylenilen ‘aman sigarayla mümkün olduğu kadar alkollü içeceklerin olduğu bir yerde poz vermeyin. Siz meclis üyesisiniz. Siz kadın meclis üyesisiniz’” (26. CHP).

CHP’li Kadın meclis üyeleri siyasi yaşamdaki akıbetlerinin parti içindeki erkeklerin elinde olmasından şikâyet etmektedir. Katılımcılar partide kadın sayısının artmasının kadınlara daha çok destek getireceğine ve daha sağlam bir zemin sağlayacağına inanmaktadırlar (13. CHP).

“Partiden üst düzey bir yönetici bana ‘Eşinizin siyaset yapmanıza dair düşünceleri nedir?’ diye sordu. Ben döndüm dedim ki ‘Siz bugün burada bu sıfatla bulunduğunuza göre, eşiniz size ne kadar destek oluyorsa, benim eşim de bana o kadar destek oluyor’” (13. CHP).

Ayrımcılığın bir başka katmanı kadınlar siyasete girerken gözlemlenmektedir. Birçok meclis üyesi kadın, yerel seçimlerde aday oldukları pozisyon için yeterli olduklarını ispatlamak durumunda bırakılmaktadır. Kadınlar bunun erkeklerde hiçbir zaman aranmayan bir yükümlülük olduğunun altını çizmektedirler (1. CHP; 2. CHP; 3. CHP; 4. CHP; 10. CHP). Kadın politikacılar eğitim seviyeleri, meslek ve tecrübeleri vb. hakkındaki soruları cevaplamak zorunda bırakılmaktadırlar.

Bu durum, kadın ve erkek meclis üyelerinin birbirlerine olan tutumlarını da etkilemektedir. Bir katılımcı daha düşük eğitilmiş, genel olarak daha az tecrübe ve beceri sahibi olsalar da erkeklerin kadın politikacıları küçümsediklerine işaret etmektedir (3. CHP).

“Ben de (komisyonda) bir sürü soru sorunca, (erkek meclis üyesi) dayanamadı patladı. ‘Sen’ dedi ‘mimar mısın mühendis misin?’ dedi.” (10. CHP).

Kadın meclis üyeleri, kadının zayıf, tartışamayan, cevabını veremeyen, kendini savunamayan, kavgaya ve pazarlık edemeyen bir yapıda olduğuna ilişkin genel algıdan ve bu algının erkek meslektaşlarının davranışlarını şekillendirdiğinden şikâyet etmektedir (1. CHP). Görüşmeciler, erkeklerin kadınlarla aynı dili konuşmadıklarını düşündüklerini belirtmektedir (30. CHP). Bazı kadınlar bu algıları kırmak için, daha erkeksi bir yapıya bürünme ihtiyacı duyduklarını söylemektedirler (1. CHP; 3. CHP; 30. CHP). Bir üye yerel siyasete katılabildiğini çünkü erkek meslektaşlarının onu bir “kadın” olarak görmediğini düşünmektedir (3. CHP). Meclise girdiğinde kadın meslektaşları ile ilk kez karşılaşmasında yaşanan bir anısını şu sözlerle paylaşmaktadır: “İlk seçildiğimde diğer kadınlara ‘neden hepiniz ceket giyiyorsunuz erkekler gibi?’ demiştim.” Daha sonra erkek üyelerin kendisine bir kadın olarak alıştığını, şu anda kendisini erkek meslektaşlarına file çorabını gösterip şakalaşacak kadar rahat hissettiğini aktarmaktadır (3. CHP).

Görüşmeciler, ayrımcılığın daha üstü kapalı bir boyutundan da bahsetmektedirler. CHP’li kadın meclis üyeleri siyasetin “bir erkek kulübü gibi” olduğuna ve sosyalleşmenin kadınlar için daha zor olduğuna vurgu yapmaktadırlar (2. CHP). Meclis üyeleri siyasetin iş saatlerinden sonra da yapıldığını, böylece kadınların, özellikle de bakım sorumlulukları olan kadınların dışlandığını belirtmektedirler (1. CHP; 3. CHP; 11. CHP; 26. CHP). Katılımcılar aynı kaygıların erkekler üyeler tarafından da dile getirildiğini söylemektedir (1. CHP).

Bir meclis üyesi erkek mevkidaşları ile iş birliği yaparken çok dikkatli olması gerektiğinden bahsetmekte, yanlış anlaşılmaktan endişe etmektedir. İnsanların kendileri hakkında dedikodu yapacakları kaygısı, farklı katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde sık sık ortaya çıkmıştır (11. CHP; 30. CHP).

“Bir erkekle ben 3 gün üst üste konuşsam, toplantı yapsam, farklı boyutta algılanıyor. Anında bir laf, bir dedikodu. Bir erkek meclis üyesi 3 kere toplantı yapsa ‘İş bitiriyor kesin’ derler.” (11. CHP).

Genel olarak bütün meclis üyeleri kadına atfedilmeye çalışılan “çiçek” imajından rahatsızlık duymaktadırlar (13. CHP). Bir üye, erkeklerin kadınlara atfettiği ‘narin ve korunması gereken çiçek’ imajının erkek siyasilerin çıkarları ile çatıştığı anda yok olduğunu belirtmektedir. Katılımcı, şehirlerarası bir toplantıdan döndükleri bir gece yarısı erkek meclis üyelerinin, kadın meslektaşlarını evlerine bırakmayı teklif etmeden hızlıca araçlarına binip ortadan kaybolduklarını, kadınların havaalanında mahsur biçimde taksi beklediklerini hatırlamaktadır.

“(Gece yarısı) hiç kimse kadını çiçek kimliği ile düşünmüyor. Ama niyeyse, iş sıfat vermeye geldiğinde kadın çiçek oluyorlar, böcek oluyorlar.” (13. CHP).

CHP’li meclis üyeleri siyasi alandaki ayrımcılığın komisyon atamalarında da kendini gösterdiğini söylemektedir. Bir meclis üyesi komisyon atamalarının derine işlemiş cinsiyet eşitsizliğini nasıl yansıttığını gözler önüne seren çarpıcı bir örnek vermektedir.

“Herkes önemli komisyonları istiyor. İsteyen fazla olunca da ilçe başkanı şöyle dedi: ‘Arkadaşlar aranızda anlaşın. Anlaşmazsanız (...) Hanım’ı yapacağız’ Ben orada tehdit aracı olarak kullanıldım” (10. CHP).

Kadınlar, erkeklerin hukuk komisyonu, imar komisyonu gibi görece daha önemli görülen komisyonlara girebilmesinin kendilerine göre çok daha kolay olduğunu aktarmaktadır. Diğer taraftan, kadın meclis üyelerinin bu komisyonlara girebilmeleri için gerekli nitelikleri taşıdıklarını ispat etmeleri gerektiğine inanmaktadırlar. Örneğin hukuk komisyonuna girmek isteyen bir kadının avukat olması, ya da imar komisyonuna girmek isteyen bir kadının mühendis ya da mimar olması şartı aranmaktadır. Yerel politikada, kadınların aksine, erkeklerin genellikle belirli bir komisyonda bulunma nedenlerini gerekçelendirmek zorunda kalmadıkları vurgulamaktadırlar (1. CHP).

CHP meclis üyesi görüşmeciler, kadının kadın, aile ya da “ikincil” komisyonlarda olması gerektiğine dair genel bir algıdan bahsetmektedir (3. CHP). Meslek sahibi olmayan

kadınların belediye içindeki faaliyet alanı daraltılmakta, bu kadınlar sosyal yardım komisyonlarına katılım, yardım dağıtımı vb. gibi alanlarla sınırlandırılmaktadır (1. CHP).

“(Kadınlara) dağıtım yapılacak paketler yaptırılır. Etiketlemeler yaptırılır. İşte kek, poğaça vb. getirilir, satılır. Kadınlar sadece bu işi yapar. Bu her yerde böyle. Neden ulan biz bunu yapıyoruz? Otur sen yap. Ben sahada çalışırım” (30. CHP).

Bir meclis üyesi komisyon toplantılarında kendini dinletmek için uzun zaman mücadele verdiğini aktarmaktadır. Görüşmeci bazı toplantılar esnasında meslektaşlarının kendisine mesaj göndererek “bir şey söylememesini” istediklerini aktarmaktadır. Katılımcı bu mesajların kendisini durduramadığını, fikirlerini yüksek sesle dile getirmeye devam ettiğini belirtmektedir. Bu meclis üyesi ayrıca, önerinin kendisinden gelmesi halinde meclis tarafından kabul edilmeyeceğini düşündüğü bazı durumlarda düşüncelerini erkek meslektaşlarına söylettirdiğini eklemektedir (30. CHP).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

Cinsiyetleri nedeniyle herhangi bir pozisyondan dışlandıklarını hissedip hissetmedikleri, kadın oldukları için herhangi bir zorlukla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulduğunda AK Partili kadınlar, CHP’li meslektaşları gibi geleneksel cinsiyet rollerinden kaynaklanan bariyerlerin varlığından bahsetmektedir. Bir meclis üyesi “Siyasete girdiyseniz zaten bütün bu riskleri de göze aldınız demektir” (6. AK Parti) derken bir başkası “Kadın olarak sizi zayıf ve yetersiz buluyorlar” yorumunu yapmaktadır (5. AK Parti). AK Partili kadın meclis üyeleri, siyasette para ve zamana ihtiyaç olduğunu, kadınlarda genellikle ikisinin de bulunmadığını söylemektedir. Kadınlar genellikle ev içi işlerden ve bakım işlerinden sorumlu olduğundan para kazanacak bir işte çalışmaları için zamanları kalmamaktadır. Dolayısıyla, siyaset yapmak için de zamanları olmadığı gibi gerekli finansal kaynakları da bulunmamaktadır (9. AK Parti; 23. AK Parti).

Görüşmeciler siyasi yaşamda kadın politikacılardan beklentilerin yüksek olduğundan yakınmaktadır. Buna karşın üç katılımcı kadınların belirli meclis komisyonlarına girmek ya da buralarda aktif olabilmek için teknik yeterliliğe sahip olması gerektiğini aktarmaktadır (5. AK Parti, İstanbul; 6. AK Parti, İstanbul; 9. AK Parti). Bir meclis üyesi bu aşırı beklenti halini eleştirmekte ve siyasete girme aşamasında aranan niteliklerin çok fazla olmasını örnek vererek, bunun siyasi yaşamın başından itibaren ayrımcılığa maruz kalmak olduğunu kaydetmektedir. (31. AK Parti).

Annelik, aile sorumluluğu, komşuların ya da geniş ailenin bu çabalarına ne tepki vereceği, bununla birlikte siyaset yapmanın ekonomik yükü kadın politikacılar için endişe nedenlerindendir. (5. AK Parti; 6. AK Parti; 9. AK Parti). Birçok görüşmeci olağanüstü çaba gösterdiklerini ve kendilerini daha da güçlü olmaya zorladıklarını vurgulamaktadır. “Eşi varsa, eşi izin veriyor mu vermiyor mu? Bekarsa çevre baskısı. Bütün bunlara rağmen siyasette olabiliyorsanız, aslında çok takdire şayan bir şey. Kadın politikacılar insanüstü bir çaba sarf ediyor Türkiye’de” (9. AK Parti).

Partiden kadınlar da siyasetin erkek egemen bir atmosferi olduğunu tekrarlamaktadır. Partili kadınlar, erkeklerin siyaset yapma amacıyla geceleri rahatça dışarı çıkabilmesinin

(5. AK Parti; 9. AK Parti; 23. AK Parti), ortamda kadın siyasetçiler varken davranışlarına ve nezaket kurallarına çok daha fazla dikkat etmelerinin (5. AK Parti, İstanbul) siyasal alanın erkek egemen yapıda olduğunu kanıtlayan örnekler olduğunu belirtmektedir. Bu ortam, kadınların siyasete katılımına yardımcı olan bir ortam değildir ve kadınlar politik alana dahil olduğunda erkekler gerginleşmektedir, zira kadınlar, erkeklerin alışık olduğu erkek egemen ortamı değiştirmektedir (5. AK Parti, İstanbul). AK Partili kadınlar, kadınların siyasette hoş karşılanmamasının sebeplerinden birinin bu durum olduğunun altını çizmektedir. Görüşmeciler, siyasi ortamdaki varlıklarının, erkek siyasetçilerin kendilerine çekidüzen vermelerine yol açtığını vurgulamaktadır (5. AK Parti, İstanbul; 7. AK Parti; 9. AK Parti; 23. AK Parti).

Diğer yandan kadınlar koşulları daha fazla zorlamaları gerektiğine inanmaktadır. “Kadınlar bırakamaz. Çalışmalıyız. Eğer güçlü olursak siyasette yerimizi sağlamlaştırırız” (6. AK Parti; 29. AK Parti)”. “Varız, buradayız’ diyerek, kapıları zorlayarak giriyoruz” (9. AK Parti). Bu süper-kadın olma ihtiyacı, son derece fazla çalışmak ve güçlü olmak zorunda olmak kadına ekstra yük yüklemektedir. Partili görüşmeciler arasında bu yalnızca Adana’da, kadın hareketi geçmişine sahip olan bir şehirde görev yapan bir katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Siyasete girerken herhangi bir zorlukla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulduğunda bir görüşmeci dışında tüm AK Partili kadınlar bu konuda bir zorluk yaşamadıklarını rahatlıkla anlatmışlardır. Partili kadınların siyasete giriş ve siyasette ilerlemelerine dair anlatıları birbirine benzemektedir: daha önce siyasette bilgi ve tecrübeleri olmamasına karşın diğer partililerden gelen öneriler ile siyasete girmiş (5. AK Parti, 6. AK Parti, 31 AK Parti), detaycı yapıları ve çok çalışmaları ile parti içinde yükselmiş olduklarını belirtmektedirler. Bir görüşmeci “Aslında girerken çok anlayamadım. Çok tecrübeli değildim. Yaşarken öğrendim” (24. AK Parti) derken bir diğeri zorlukla karşılaşmamasını şu sözlerle açıklamaktadır: “Hayır. Neden yaşamadım, benim eşim de bankadan emekli. Her yere eşimle gidip geliyordum. Belki yalnız gitsem yaşırdım. Eşim de yanımda, destek olduğu için sıkıntı yaşamadım” (22. AK Parti). Bir başka meclis üyesi siyasete girmesi için eşinin kendisini teşvik ettiğinden bahsetmektedir (28. AK Parti). Yine de adaylık süreçlerinde “listelere girme” konusunda şiddetli bir rekabet olduğunu, pozisyon sayısı kısıtlı olduğu için kotanın bu rekabeti daha da kötü etkileyeceğini düşünmektedirler (9 AK Parti; 23. AK Parti).

Siyaset, AK Parti kadınları için kendini gerçekleştirme alanı haline gelmektedir. Karar verme süreçlerinde fikirlerinin / projelerinin dikkate alınıp alınmadığı sorulduğunda, meclis üyeleri dikkatlice cevap vermektedir: “Proje yapmak istiyorsak bayanlar bir araya gelip konuşuyorduk. Yani kabul olur olmaz ama düşünüyorduk ne yapılabilir diye. Konuşuyorduk. Bu konuda hiçbir kısıtlama olmadı. Fikirlerimize saygı duyuluyordu yani” (22. AK Parti)

Yıllar içinde siyasette tecrübe kazanan kadınlar karşılaştıkları ayrımcılığın farkına varmaktadır. Özellikle imar komisyonu gibi ticari kazançların olabildiği alanlarda kadınlar yer bulamamaktadır.

“(Bizi) imara istemediler. Kadınları istemiyorlar. (...) Herhalde işte anlamayız diye. İmar zor bir alan olduğu için herhalde.” (22. AK Parti)

“İmar komisyonu başkanlığı yaptım. Tabii o zaman daha ilk dönemimdi, deneyimsizdim, çok müdahil olmadım. Başkan Bey’in doğrultusunda hareket ettik. (...) Kadınlar özellikle imarda ya da belediyenin diğer ana komisyonlarında çok fazla dikkate alınmıyor. Belki teknik yeterliliği olan arkadaşlar ya da avukatlar daha çok konuşuyorlardır ama” (9. AK Parti).

Öte yandan, ticari menfaatlerin söz konusu olduğu komisyonlarda bulunmak istemediklerinden söz eden görüşmeciler olmuştur.

“Para ile ilgili kaygının olmaması, ihalelerin olmaması güzel. Biliyorsunuz bunlar çok baş ağrıtan, çok düşündüren ve insanları çok konuşturan meseleler. (Görev aldığı işlerde) bütçemizin çok büyük olmaması ama yaptığımız işlerin çok büyük olması beni memnun ediyor” (24. AK Parti).

Bir meclis üyesi sadece kadınları hedefleyen projelerde çalışmaktansa “genel siyaset” üzerine çalışmayı tercih edeceğini netlikle ifade etmektedir (5. AK Parti, İstanbul).

Kadınlar ayrıca karşılaştığı daha doğrudan ayrımcılıkları da aktarmaktadır. Bir görüşmeci adının parti içinde “çok fazla” zikredilir hale gelmesi ile önünün çok fazla kesilmeye çalışıldığından bahsetmektedir (28. AK Parti). Bir başka görüşmeci, “Erkekler nasıl vazgeçeceğimizi, nereden vurup (bizi) inciteceklerini çok iyi bilirler. Bu çok net” demektedir (24. AK Parti). Bir başka meclis üyesi Ankara’da bir açılışa katıldığını, güvenlik görevlilerinin siyasetçi olduğuna inanmayarak kendisinin içeri girmek için kimlik göstermesi gerektiğini aktarmaktadır: “Araçtan inen kravatlı beyefendi olsaydı o kapı açılırdı” (24. AK Parti).

AK Partili kadınlar sık sık liderleri Recep Tayyip Erdoğan’a olan minnettarlıklarından bahsetmekte, siyasetçi olabilmeleri için kapıları onun açtığını ve kendilerini listelere yerleştirdiğini aktarmaktadırlar. Erdoğan’ın kadınları siyasi görev ve pozisyonlara getirmeleri konusunda erkek meslektaşlarına, emir verdiğini söylemektedirler (6. AK Parti; 23. AK Parti; 24. AK Parti; 25. AK Parti; 31. AK Parti). Bir görüşmeci erkek mevkidaşlarının “Cumhurbaşkanımız öyle istediye buraya biraz kadın koymak zorundayız” dediğini aktarmaktadır (9. AK Parti).

Halkların Demokratik Partisi (HDP)

HDP’li kadınlara göre, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri iki farklı kanaldan kadının siyasi yaşama katılmasını engellemektedir. (1) HDP’li görüşmeciler, kadının, çocuklar, eş, aile ve geniş ailenin diğer erkek üyeleri için bakım sağlaması gerektiğine ilişkin genel bir algı olduğunu aktarmaktadır. Bakımın sorumluluğu, kadınların evlerinden rahat çıkamamaları ve kamusal alana girememeleri anlamına gelmektedir. Bu durum, politikaya girişin önünü kesen, üstesinden gelinmesi güç bir engeldir (17. HDP; 18. HDP). HDP’li bir meclis üyesi, kadınların hayattaki tüm alanlardan dışarı itildiğini, engellerin aileler, eşler, yasalar ve benzerleri tarafından inşa edildiğini ve bu nedenle, bir kadının bu engelleri aşması ve politikaya girmesi için desteklenmesi gerektiğinin altını çizmektedir (11. HDP).

(2) Politika erkek alanı olarak görülmektedir. HDP'li kadınlar siyasetteki erkek egemen atmosferin kadınların siyasete katılmasının önüne geçtiğini belirtmektedirler (16. HDP). Ayrıca, bir kadın erkek egemen siyaset alanına girmeye çalıştığında aileler genelde buna karşı çıkmaktadır. CHP'de olduğu gibi HDP üyeleri de kadınların siyasette yer almalarını ailelerinin nasıl karşıladığını anlatmaktadır. Adana'dan bir görüşmeci ailesinden tüm erkek üyelerin zaman içerisinde siyaseti bıraktığını ancak kendisinin politikada devam ettiğini dile getirmektedir. Görüşmeci, ailesinin siyasete devam ettiği için kendisine reaksiyon gösterdiğini söylemektedir (11. HDP). Bir başka üye, babası hayatta olsaydı siyasete girmesinin mümkün olmayacağını, annesinin de zaman zaman bu durumdan şikâyet ettiğini söylemektedir (16. HDP, Diyarbakır).

HDP'li kadın meclis üyelerinin “feodal” olarak tanımladıkları bir ortamda, eşit temsil, kadınları politikaya çekmek için önemli bir politika aracıdır. HDP'li kadınlar bu kavramın aniden uygulamaya geçtiğini ima etmektedir. Bir görüşmeci bunu şu sözlerle anlatmaktadır: “Tabii herkes şaşkıncı eşbaşkanlık nedir. Algı çok kötüydü. (...) partiyi bilenler, tanıyanlar bile ‘bu nerden çıktı? Bir kadın bir kenti nasıl yönetecek?’ dediler” (18. HDP). Kadınlar böyle bir ortamda eşit temsiliyet elde etmek için uzun bir süre zorlu bir mücadele etmek vermek zorunda kaldıklarını vurgulamaktadırlar. Katılımcılar bu sürece “hem içeri hem dışarı” ile mücadele etmek zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadırlar (16. HDP; 18. HDP). Görüşmeciler parti içindeki erkeklerin eşbaşkanlık sistemini memnuniyetle karşılamadığına vurgu yaparak, eşbaşkanın ilk başta Yengebaşkan gibi isimlerle çağrıldığını, ancak üst yönetimin bu kararı dayattığını, dolayısıyla erkeklerin kararı kabul etmek zorunda kaldıklarını belirtmektedirler (15. HDP). Meclis üyeleri, bazı kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yeniden ürettiğini aktararak, bir kişinin kadın olmasının erkek egemen topluma karşı çıkacak olması anlamına gelmediğini dile getirmektedirler (11. HDP; 16. HDP).

HDP'li kadınlar belediye meclislerinde eşit temsiliyet elde ettikleri ancak mücadelenin sürdüğü konusunda hemfikirdir (11. HDP; 15. HDP; 16. HDP). Bununla birlikte eşit temsilin geri döndürülemez bir başarı olduğunu sözlerine eklemektedirler (21. HDP). Aşağıda parti içindeki mücadelelerden bazı örnekler görülmektedir.

Bir görüşmeci, bir otobüs şoförü ile kadın yolcu arasında geçen tartışma neticesinde şoförün kadına hakaret ettiği ve bunun kamera kayıtları ile sabit olduğu bir örnekten bahsetmektedir. Belediye meclisi üyesi, olayın görsel kanıtlarını sunarak bu davranışı belediyenin cezalandırmasını talep ettiğini, ancak tüm çabalarına karşı, ulaşım birimi kendisini koruduğu için otobüs sürücüsünün küçük bir ceza alarak durumdan sıyrıldığını aktarmaktadır (21. HDP).

Diyarbakır'daki kadınlar, çocuk bakım merkezinin açılması için verdikleri mücadeleye, yürütücü birimlerin yasaya aykırılık iddiasıyla şiddetle karşı çıktıklarından bahsetmektedirler. Kadınlar, bir önceki dönemde erkek bir eşbaşkanın (eş başkanların Türkiye çapında en tanınanlarından biri) bir tane bile çocuk bakım merkezi açmayı başaramadığına, kadın eş belediye başkanının daha sert mücadele vererek bunu başardığına vurgu yapmaktadırlar (17. HDP; 20. HDP).

HDP'li yerel siyasetçiler bir semt pazarı oluşturarak bu alanı sadece kadınlara tahsis ettiklerini, belediye yürütücü birimlerinin de hemen bu alanın yanında erkek pazarcılara yer verdiklerini aktarıyorlar (21. HDP).

Belediyede yönetici pozisyonunda görev almış bir görüşmeci, Diyarbakır'ın kadın eşbaşkanının şehirde kadın şöförlerin belediye otobüslerini kullanması kararının ardından çıkan tartışmaları ve bu görüşmelerdeki ayrımcı bakış açısını açıklamaktadır. İtiraz edenler, kadınların araç süremediği ve kazalara sebebiyet verecekleri bahanesi ile karara direnç göstermişlerdir. Eşbaşkan ise erkek şöförlerin kaza istatistik raporlarını isteyerek, kararını desteklemeye çalışmıştır. (17. HDP).

HDP'nin işleme koyduğu bir maddeye göre bir belediye çalışanı karısına fiziksel şiddet uygularsa maaşının yalnızca yarısını alabilecektir. Fakat, HDP'li kadınlar bu uygulamanın pratiğe geçirilmemesi için büyük bir direnç gösterildiğini ifade etmektedirler. Katılımcılar, erkeklerin kendileri için bağlayıcı olacağını düşünerek bu politikayı uygulamak konusunda çok isteksiz olduklarını anlatmaktadırlar (21. HDP).

HDP'li kadınlar siyasette erkeklerden daha fazla çalışmak zorunda olduklarını söylemektedirler (17. HDP; 19. HDP). Bir üye toplantılarda, "Olur, da benim her dediğime hayır derlerse ben ona hazırlıklı olayım diye" erkeklerle göre daha sıkı hazırlandığını belirtmektedir. Bir başka üye de erkeklerin her zaman 'hayır' dediğinden bahsetmektedir (15. HDP).

"Genellikle kadınların sıkıştırıldıkları noktalar 'sen bilmezsin' diye başlayan cümleler" (17. HDP).

HDP'li bir görüşmeciye göre erkekler bir politikayı onaylamadıklarında konuyu alaya alarak önemsizleştirme çabasına girmektedirler (19. HDP). Bir başka üye ise bir teknik komisyonlarda neden fikir beyan etmediğini açıklarken "Çünkü bir fikriniz varsa bile gülünç gelebilir" demiştir (15. HDP).

Bir başka üye, belediyenin iştiraki olan bir firmada kadın istihdam etmek için çok ciddi mücadele vermeleri gerektiğini, en büyük direncin de erkek eşbaşkandan geldiğini anlatmaktadır (15. HDP).

Bir katılımcı, parti olarak yerel bir ziyarete gidildiğinde kadınların bulunduğu ayrı bir odaya yönlendirildiklerini, bu yönlendirmeyi ev sahibinin ve partiden erkek meslektaşlarının yaptığını anlatmaktadır (19. HDP).

Her ne kadar komisyonlarda yüzde elli kadın yüzde elli erkek üye olması kuralı olsa da (15. HDP; 16. HDP; 18. HDP), HDP'li görüşmeciler teknik komisyonlarda daha az aktif olduklarını söylemektedirler (15. HDP). Genel algı kadınların sosyal ve kültürel alanlarda, erkeklerin ise teknik ve bilimsel alanlarda daha fazla yer aldığı yönündedir (15. HDP; 19. HDP). Birçok görüşmeci komisyonlarda her yıl rotasyon olmasına rağmen genellikle kadın erkek eşitliği komisyonunda ve kadın sorunlarını araştırma komisyonunda hizmet verdiklerini, (19. HDP; 20. HDP; 21. HDP) belirtmektedirler. Kadın sorunlarını araştırma komisyonu sadece kadın meclis üyelerinden meydana gelmektedir. Görüşmeciler ayrıca

imar komisyonunun genelde erkek egemen bir yapısı olduğunu teyit etmektedirler (19. HDP). Bir meclis üyesi bunu şu sözlerle açıklamaktadır: (19. HDP)

“Ciddi anlamda klasik bir kadın bakış açısı, kadının yine kadına kodladığı şeyler var. İmar komisyonundan, fen işlerinden bahsettik. ‘Kadın arkadaşlar yapamaz üstesinden gelemez bu onlara göre bir şey değildir, kendilerini dinletemezler’ [deniyor]”.

HDP’li kadın meclis üyeleri teknik bilgiye sahip olmadıkları ve oradaki erkeklerin bu bilgiye sahip olduğu durumlarda, kadın politikacıların sessizleştiğini söylemektedirler. Kadınların liyakatları sürekli sorgulandığı, erkeklerinki ise hiç sorgulanmadığı için, bu sessizlik büyümektedir (15. HDP; 16. HDP). Diğer yandan görüşmeciler, bilgisi olmayan erkeklerin bile erkek ayrıcalığıyla gelen bir özgüvenleri olduğuna inanmaktadırlar (15. HDP).

HDP’li kadınlar, kendilerine siyasette cinsiyet ayrımcılığı sorulduğunda, parti fark etmeksizin siyasi yapının her yerde erkek egemen olduğunu, kendilerinin ise eşit temsil prensibi ile bu yapıda ufak bir çatlak yaratabildiklerini söylemektedirler. Görüşmeciler diğer partilerde birçok kadının erkek gibi davrandığını ifade etmektedirler (15. HDP; 16. HDP; 19. HDP; 20. HDP). HDP kadın meclis üyeleri, iktidar partisinin toplumsal cinsiyetle ilgili konulara yaklaşımına paralel olarak, kadınların durumunun kötüye gittiğine inanmaktadırlar. (15. HDP). Görüşmeciler, CHP’nin içinde bile kadınların önemsiz pozisyonları kabul ettiklerini, partinin belediye başkan adaylığına kadınları koymamasını kabullendiklerini belirtmişlerdir (15. HDP).

İstisnasız tüm görüşmeciler, AK Parti tarafından atanan kayyumların ilk icraatının HDP’li belediyelerdeki toplumsal cinsiyete duyarlı politikaları ve bu başlıktaki kazanımları (15. HDP, 18. HDP, 19. HDP; 20. HDP) tersine çevirmek olduğunu söylemektedirler. Kadınlar aşağıdaki listede Kayyumun icraatlarına örnekler vermektedir.

- Meclis üyeleri, kayyumun göreve gelmesinin ertesi günü kadın kollarının kapatıldığını söylemektedirler. Bazı kadın merkezleri açık kalırken burada verilen eğitimlerin içerikleri tamamen değiştirilmiş, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin yerini Kuran eğitimi almıştır (17. HDP; 21. HDP).
- Bir görüşmeci, kadın birimlerinin yönetimine erkeklerin atandığını, daha sonra da bu birimlerin kültürel, sosyal, aile vb. birimlere dönüştürüldüğünü, “Aile İçi Şiddet Biriminin” “Kadın ve Aile Hizmetleri” olarak değiştirildiğini belirtmektedir. (20. HDP).
- HDP’li bir görüşmeci partinin eşbaşkanlık sistemine karşılık kayyumun bir “hanımefendilik” sistemi kurmaya çalıştığından bahsetmektedir. Bununla HDP’dekiyle taban tabana zıt bir kadın kimliği yaratılmak istendiği, bu yeni yapıda kadın meselelerini “adalet ve hakkaniyet” perspektifiyle ele alınacağını açıkladığını aktarılmaktadır (21. HDP).
- “Kadın politikalarına il müftülüğünde çalışan bir kadın memuru atadılar” (21. HDP).
- Kürtçe hizmet veren çocuk bakım merkezleri çocuklar için Kuran kursuna dönüştürülmüştür. Akıcı biçimde Kürtçe konuşan görevli öğretmenler

kovulmuştur. Kalan eğitim programlarının tamamı yemek, dikiş kursu gibi toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretecek şekilde dizayn edilmiştir (17, HDP; 21. HDP).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti

Görüşmelerdeki en çarpıcı anekdotlardan biri, mimar olan bir meclis üyesinin imar komisyonuna alınması için yazı tura atıldığını belirtmesidir. Altı yıldır meclis üyeliği yaptığını belirten görüşmeci “kadın-erkek eşitliği komisyonun gibi çok da aktif olmayan” komisyonlara yönlendirildiğini, ancak mimar olmasından dolayı imar komisyonunda görev almak istediğini belirtmektedir. Erkek bir meclis üyesine daha önce bu görevi yaptığını hatırlatarak, “müsaade edin ben yapayım bu dönem” dediğini, meclis üyesi bunu kabul etmeyince yazı tura atıldığını, “kimsenin kendisini destekleyemediğini” dile getirmektedir (8. MHP, Adana). İnşaat mühendisi olan eski bir meclis üyesi de imar komisyonuna kadın olduğu içi alınmadığını söylemektedir: “Meslek sahibi olmayan erkekler, ortaokul mezunları bu komisyonda yer aldılar. Kadınları dahil etmek istemediler” (14. MHP, Adana).

Ayrımcılığın bir başka türü ise seçim dönemlerinde aday listeleri hazırlanırken ortaya çıkmaktadır. Kadınlar seçilme ihtimallerinin neredeyse hiç olmadığı sıralardan listeye alınmaktadırlar. Bir görüşmeci bu duruma güncel bir örnek vermektedir: “Şu an seçim dönemindeyiz. Birinci sıraya, önüme bir erkek koyma çabası var. Engellenmeye çalışıyoruz” (14. MHP). Bu görüşmeci herhangi bir parti için kadın belediye başkan adayı bulmanın hiç zor olmadığını, kadınların başvurduğunu ama kendilerine fırsat verilmediğini aktarmaktadır. (14. MHP).

Erkek politikacıların kadınları “namuslu olmamakla” suçladıkları durumlarda, ayrımcılığın daha sert bir yüzü, hatta kadına şiddet kendini göstermiştir.

“Kadınların namusları üzerinden, iftira atarak ayakları kaydırılmaya çalışılıyor. Bunu yapanlar buralardan kendilerine siyasi başarı devşirmeye çalışıyorlar. Oysa 2 evli, 3 evli erkek siyasetçiler var. Bunlar da bu ayak kaydırmayı yapıyor! Kadınları buradan vurmaya çalışıyor çünkü kadınlar da rekabette. Onları bu yolla ezme dertleri var” (14. MHP).

Siyaset alanında kadınlara karşı yapılan ayrımcılık

Bir görüşmeci hariç tüm katılımcılar, üyesi oldukları siyasi partilerde kadınlara karşı ayrımcılık yapıldığını kabul etmekte ve erkek egemen siyasi yapıda kadın olmanın ne denli zor olduğunu ayrıntılı bir biçimde açıklamaktadırlar. Kadın politikacılar, siyasi parti fark gözetmeksizin, “siyasetten anlamadıkları”, “hassas”, “zayıf” oldukları belirtilerek ve “siyasetçi olmadıkları” ima edilerek erkek meslektaşları tarafından hakarete uğradıklarını anlatmaktadırlar. CHP, MHP ve AK Parti üyesi kadınların hepsi, eğitim ve mesleki olarak erkek üyelerden daha yeterli olmalarına karşın nasıl önemli ve kazanç sağlayan komisyonlarda görevlendirilmediklerini ve kadın adayların isimlerinin seçim listelerinden nasıl silindiğine dair deneyimlerini aktarmaktadırlar.

Elbette, kadınların ayrımcılığa cevap verme biçimleri partiden partiye değişmektedir. Örneğin HDP üyesi kadınlar, kısmen partinin iç dengeleri sayesinde, kendi aralarında

dayanışma sergileyebilmektedirler. Öte yandan, odaklarını daha çok bakım hizmetlerine yöneltmiş AK Parti üyesi kadınlar, ayrımcılığı var olduğu şekliyle algılamamakta ya da ayrımcılık olarak tanımlamaktan kaçınmaktadırlar.

Kadın siyasetçiler ortak hareket edebiliyorlar mı?

Parti içi ya da partiler arası kadın dayanışmasının ne denli mümkün olduğunu anlamak adına, görüşmecilere kadınlar arası iş birliğine yönelik sorular sorulmuştur. Görüşmeciler, farklı parti üyesi kadınların farklı öncelikleri olup olmadığını ve belediye meclisinde farklı parti üyesi kadınlarla ortak çalışıp çalışmadıkları gibi soruları cevaplamışlardır. Görüşmecilerden somut örnek belirtmeleri rica edilmesine rağmen, tatmin edici bir cevap kaydedilememiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

CHP'li meclis üyesi kadınlar birlikte hareket edebildiklerini ve politikada fark yaratabildiklerini belirtmişlerdir. Bir örnekte, okul binasının altına otopark açılması ilişkin karara karşı çıkarak CHP grubunun kararını değiştirdiklerini ve tüm CHP grubunu bu kararın aleyhine oy kullanması yönünde ikna ettiklerini belirtmişlerdir (1. CHP). Ayrıca, kadınların refahını arttırmaya yönelik politikaları yürütmek için iş birliği yapabildiklerini söylemişlerdir. Örneğin, kadınların akşam 10'dan sonra belediye otobüslerinden diledikleri yerde inmelerini sağlayan bir düzenlemeyi geçirebilmişlerdir (1. CHP).

Benzer bir şekilde, kadın ilçe belediye meclisi üyeleri üst düzey siyasetçilerin desteğinin önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Başka bir deyişle, özellikle toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar söz konusu olduğunda, belediye başkanının desteğine sahip olmanın veya bir kadın belediye başkan yardımcısı ile çalışmanın, son derece yararlı ve bazen kritik önem taşıdığı belirtilmektedirler (4. CHP; 11. CHP).

Bununla birlikte, ilçe belediye meclisindeki CHP'li kadınlar, partilerinden aldıkları desteğin yetersiz olmasından hatta bazen hiç destek olmamasından hoşnutsuzdurlar. Yerel meclislerde yeterli kadın olmadığından şikayetçi oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, CHP'deki yetersiz kadın temsiliyetinin AK Parti dahil olmak üzere diğer partiler tarafından eleştirildiğini dile getirmişlerdir. Görüşmeler esnasında, CHP 31 Mart'ta yapılacak yerel seçimler için aday listelerini ilan etmekteydi. Ancak, ilan edilen kadın aday sayısının azlığı, görüşülen kadın siyasetçiler arasında hayal kırıklığına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, CHP genel başkanı Kılıçdaroğlu'nun aday gösterecek yeterli sayıda kadın bulunamamasına dair yorumları kadın belediye meclis üyeleri arasında hoş karşılanmamıştır (2. CHP; 11. CHP, 13. CHP). Bir kadın üye, kendi seçim bölgesinde yapılan araştırma dahilinde bazı ilçelerin kadın adayları destekleme konusunda daha istekli olduğunu dile getirmiş ve partinin bu durumu fırsata çevirerek o ilçelerden kadın aday göstermesi gerektiğinin altını çizmiştir (13. CHP).

CHP'li meclis üyesi kadınlar, dayanışma göstererek en azından parti içi kararları değiştirebilmelerine rağmen, henüz arzuladıklarını başaramadıklarına inanmaktadırlar. Görüşülen bir kadın meclis üyesi beklentilerin önemine dikkat çekmektedir. Görüşmeciye göre, daha muhafazakâr partilerin üyesi olan kadınların partilerinden herhangi bir

beklentileri bulunmamaktadır. Oysa ki CHP'ye katılan kadın siyasetçiler, bir sol partinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı hassasiyeti olmasını beklemektedirler. Kadınların parti içinde kenara itilmesi görüşmeciler tarafından çelişkili bulunmaktadır (13. CHP).

CHP'li meclis üyesi kadınlar diğer parti üyesi kadınlarla iş birliği konusunda da konuşmuşlardır. CHP'li kadınlar, bakım hizmetlerinin kurumsallaştırılması, çocuklar için kaliteli eğitimin sağlanması, çocuk istismarı ve kadına yönelik şiddet ile mücadele edilmesi (erken evlilik dahil) gibi konuların farklı partilerden kadınların iş birliği için potansiyel alanlar olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir (2. CHP). Bir görüşmecinin de söylediği üzere “kadınlar gerginliklerin üstesinden gelebilir ve ortak hareket etmeye odaklanabilirlerse, hatırı sayılır boyutta güç elde edebilirler” (2. CHP).

CHP üyesi kadınlar, diğer parti üyesi mevkidaşları ile ulusal siyasi sorunlar üzerine farklı düşünseler de yerel siyasete dair konularda benzer görüşlere sahip olduklarını belirtmişlerdir (11. CHP). Buna karşın, özellikle AK Parti üyesi kadınlarla ortak hareket etmenin ve anlaşmaya varmanın diğer partili kadınlardan daha zor olduğunu vurgulamaktadırlar (13. CHP). Bir görüşmeciye göre, AK Parti'nin merkezi olarak yönetilmesi kadın üyelerinin farklı partilerden kadınlarla dayanışma sergilemesini engellemekte ve merkez yönetimin belirlediği söylemlerin dışına çıkılmasını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, meclis üyesi kadınlar, mevcut kutuplaşma ortamının da farklı partili kadınlar arasındaki dayanışmayı olumsuz etkilediğinin altını çizmektedirler (2. CHP). Büyükşehir belediyesi bünyesinde bir kadın kuaförü açılması konusundaki anlaşmazlık, mevcut siyasi kutuplaşmanın farklı parti üyesi kadınların ortak hareket etmekte ne denli zorlandığını gösteren çarpıcı bir örnek niteliği taşımaktadır. Buna göre, büyükşehir belediyesi bünyesinde bir erkek berberi varken, kadın kuaförü bulunmamaktadır ve CHP'li kadınlar bu konuya ilişkin bir soru önergesi hazırlanması konusunda AK Parti'li mevkidaşları ile ortak çalışma talebinde bulunmuşlardır. Ancak, AK Parti üyesi kadınlar, AK Parti grup başkanının izin vermemesi sebebiyle geri çekilmişlerdir (3. CHP).

CHP'li kadınlar, CHP ile AK Parti üyesi kadınlar arasındaki yetersiz dayanışmayı ümit kırıcı olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca, AK Parti üyesi kadınların içten içe kadın sığınma evlerinin kapatılması gibi toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı politikalara karşı olduğunu, ancak erkek mevkidaşlarına karşı gelemediklerini düşünmektedirler (1. CHP; 3. CHP; 10. CHP). Bunun yanı sıra CHP üyesi kadınlar, AK Parti üyesi kadınların bu duruma dair memnuniyetsizliklerini özel görüşmelerde paylaştıklarını ancak asla açık bir şekilde diğer parti üyeleri ile paylaşmadıklarını belirtmektedirler (1. CHP). Bazı CHP'li kadınlar, kişisel siyasi hırsların daha az ön plana çıkması sebebiyle muhalefet partisi içindeki dayanışmasının iktidar partisine kıyasla daha kolay olabileceğini öne sürmektedir (1. CHP; 3. CHP).

CHP üyesi kadınlar, AK Parti'nin bulunduğu yere kadınların desteğiyle geldiğini düşünseler de muhafazakar siyasetin ilkesel olarak kadın haklarına aykırı olduğuna inanmaktadırlar (13. CHP). AK Parti kadın üyelere ikincil görevler atadıkça ve toplumsal cinsiyet açısından daha eşitsiz bir konuma evrildikçe, partideki kadınların giderek seslerini yitirdikleri belirtilmiştir (1. CHP). Örneğin bir görüşmeci, aralarında mimar ve

mühendisler bulunmasına rağmen hiçbir AK Parti’li kadın meclis üyesinin imar komisyonlarında yer almadığını ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin AK Parti içerisinde giderek daha da derinleştiğini aktarmaktadır (3. CHP).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

AK Parti’li kadınlar, kişisel deneyimlerine bağlı olarak, parti içinde kadınların ortak hareket edip edemeyeceğine dair farklı düşüncelere sahiptirler. Örneğin bazı görüşmeciler, özellikle cinsiyet kotası nedeniyle şiddetli bir rekabet ortamının yaratıldığını ve bu sebeple kadınların ortak hareket edemediğini, hatta rakiplerini aşağı çekmek için çabaladıkları belirtmektedirler (5. AK Party, 9. AK Party). Ancak bazı görüşmeciler ise, parti içinde kadınların birlikte hareket edebildiğini ve kadınların birçok kadını parti içi pozisyonlar için önerdiğini aktarmaktadırlar (24. AK Parti; 31. AK Parti). “Parti içi rekabet vardı fakat kadınların partiye gösterdikleri üstün hizmetler sayesinde zorluk yaşamadılar” (7. AK Parti).

Farklı siyasi parti üyesi kadınlarla birlikte çalışıp çalışmadıkları sorulduğunda, tıpkı parti içi dayanışma konusundaki gibi farklı cevaplar elde edilmiştir. AK Parti’li kadınların diğer parti üyesi kadınlarla olan ilişkisi ve onlarla iş birliği içinde olup olmadığı görüşmecilerin kişilik özelliklerine bağlıdır. Beykoz belediye meclisinden bir üye, CHP’den yalnızca kadın üyelerle birlikte çalışabildiklerini belirtmiş, ortak çalışma olarak “açılışlara davet etmeyi” örnek göstermiş ve CHP’li kadınların bu davetlere katıldıklarını aktarmıştır. (6. AK Parti). Başka bir siyasetçi ise, diğer siyasi parti üyesi kadınlarla, narkotik ve uyuşturucu sorunları (24. AK Parti) ve mahallede bir postane açılması konusunda (25. AK Parti) birlikte hareket ettiklerini anımsamaktadır. Bununla birlikte, bazı katılımcılar farklı siyasi parti üyesi kadınların farklı politika önceliklere sahip oldukları ve “AK Parti’nin önceliğinin hizmet olduğunu” ileri sürmüştür (6. AK Parti; 22. AK Parti).

Aynı zamanda katılımcılar, diğer bazı endişelerini de dile getirmektedirler. Laik-muhafazakâr bölünmenin özellikle Ankara’da derinleştiğini ve bazı CHP seçmenlerinin başörtülü olmaları sebebiyle kapılarını yüzlerine kapattıklarını aktarmaktadırlar (22. AK Parti). Bir diğer görüşmeci ise CHP meclis üyelerini ziyaretleri esnasında, bir CHP meclis üyesinin kendini karşıladığı bir diğer CHP meclis üyesinin ise kendisini karşılamayı reddetmesinden dolayı kendi aralarında kavga ettiklerini anımsamaktadır (22. AK Parti). Partiler arası kadın dayanışması hususunda, bir AK Partili meclis üyesi AK Parti’nin geleneksel altyapısına vurgu yapmakta ve özellikle LGBT hakları, alkol kullanımı gibi konularda diğer parti üyesi kadınlarla iş birliği yapmanın zor olduğunu belirtmektedir (5. AK Parti).

Fırsat eşitliği komisyonları kadınların ortak hareket edebildikleri alanlar olarak ön plana çıkmaktadır (9. AK Parti). Ayrıca, Belediyeler Birliği tarafından başlatılmış projelerin farklı siyasi parti üyesi kadınların ortak çalışma alanlarına katkıda bulunduğu belirtilmiştir (25. AK Parti).

Halkların Demokratik Partisi (HDP)

HDP üyesi kadınlar, kadınlar arasındaki dayanışmanın iktidara erişim sağlama konusunda çok önemli olduğunu ve diğer parti üyesi kadınların bu bakış açısından ve dayanışmanın

getirdiği siyasi güçten mahrum kaldıklarını belirtmişlerdir. HDP’li kadınların görüşlerine göre, diğer partili kadınlar dayanışmanın sayesinde kazanılan gücün farkındadırlar, ancak tek başlarına kaldıklarında kişisel siyasi hırslarına yenik düşmekte ve bu durum onların örgütlenmesini engellemektedir (15. HDP; 20. HDP).

HDP’li meclis üyesi kadınlar, farklı partili kadın üyelerin özellikle kadınlarla ilgili konularda ortak hareket edebileceklerine inanmaktadırlar (21. HDP). Bununla birlikte HDP’li kadınlar, sahip oldukları dayanışma ortamının diğer partili kadınlar arasında bulunmadığını ima ederek, diğer parti üyesi kadınların erkek üyeler ile müzakere ve pazarlık yapmaları gerektiğini belirtmektedirler (20. HDP).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti

MHP üyesi kadınlar, parti bünyesindeki kadın siyasetçi sayısının azlığından ve dayanışmanın zorluğundan yakınmaktadırlar. Kadınların birbirlerini siyasi kariyerlerinin her aşamasında desteklemesi gerektiğinin farkında olmalarına rağmen, parti bünyesinde destekleyecek kadın siyasetçi sayısının çok az olduğunun altını çizmektedirler (8. MHP). Dahası, parti disiplinin önemli olduğu bir görüşmeci tarafından belirtilmiştir. “Görüşlerimi uygun bir dille söylüyorum. Aksi takdirde, karşı çıktığınız için kenara itilebiliyorsunuz” (8. MHP).

Partiler arası dayanışma konusuna örnek olarak bir görüşmeci CHP’nin Kadın Yaşam Merkezi kurma fikrini desteklemesini göstermektedir (27. MHP). Bunun yanı sıra, yine aynı görüşmeci farklı parti üyesi kadınların özellikle yerel yönetimlerde, şehir ve kadın sorunlarına yönelik konularda ortak hareket edebildiklerini belirtmiştir (27. MHP).

Kadınlar arasındaki dayanışma

Görüşülen kadın siyasetçiler, kendi partilerinin dışındaki kadın dayanışmasına temkinli yaklaşırken, parti içi kadın dayanışması hakkında, MHP üyeleri dışında, iyimser cevaplar vermektedirler. CHP’li kadınlar parti içinde ortak hareket edebildiklerini, ancak gelişime açık olduklarını ve kadın belediye başkanı ya da belediye başkan yardımcısı olduğu durumda kadın dayanışmasının kuvvetleneceğini düşünmektedir. Öte yandan, AK Parti’li kadınlar parti içinde birbirlerini desteklediklerini fakat bu durumun kısmen parti disiplini sebebiyle de olduğunu belirtmişlerdir. Daha önceki cevaplarında da belirgin olduğu üzere, HDP’li kadınlar dayanışmanın önemini vurgulamakta ve MHP’li kadınlar ise az sayıda kadının sınırlı sayıdaki görev için rekabet içinde olduğunu ve bunun kadın dayanışmasına alan bırakılmadığını aktarmaktadırlar.

AK Parti ve CHP üyesi kadın siyasetçilerin ortak hareket etmede zorlanması, kutuplaşmış Türkiye siyasetinin doğasını yansıtmaktadır. Laik- muhafazakâr bölünme derinleşmekte ve bunun sonucu olarak hem AK Parti hem de CHP üyesi kadınlar, ortak hareket edebilmenin mümkün olmadığını düşünmektedirler. CHP konseyi üyeleri AK Parti’nin muhafazakâr politikalarını cesaret kırıcı bulurken, AK Parti üyeleri LGBTİ dostu veya alkolün serbestleştirilmesi politikaları ile aynı fikirde olmanın mümkün olmadığını savunmaktadır.

Görüşmeciler tarafından verilen bazı örnekler ise, yerel yönetimlerde partiler arası ortak çalışma alanı bulmanın mümkün olabildiğini de göstermektedir. Örneğin, AK Parti ve CHP'li kadınlar uyuşturucu bağımlılığı ile mücadelede, MHP ve CHP'li kadınlar ise kadın yaşam merkezinin kurulmasında ortak hareket edebilmişlerdir. Sonuç olarak, farklı parti üyesi kadın belediye meclis üyeleri arasındaki güven ilişkisinin yeniden inşa edilmesi, kadınların birlikte çalışmasına imkân sağlayacaktır.

Politika önerileri

İlçe belediye meclisi üyesi kadın siyasetçilere, yerel siyasetteki rolleri, yerel siyasete katkıları ve karşılaştıkları ayrımcılıkla ilgili soruların yanı sıra politika önerileri de sorulmuştur. Soruların içinde siyasette yeterli sayıda kadın olup olmadığı, bu durumun düzeltilmesi için neler yapılabileceği gibi sorular vardır. Bununla birlikte, seçim listelerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği, cinsiyet kotaları veya geçici özel önlemler hakkında ne düşündükleri ve son olarak da ne tür eğitime ihtiyaç duyduklarına dair daha detaylı sorular da yöneltilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Görüşmeye katılan tüm CHP'li kadınlar, kadınların yerel siyasetteki temsilinin arttırılması açısından cinsiyet kotalarının önemine vurgu yapmıştır. Cinsiyet kotları olmadan kadınların siyasete girmenin çok daha zor olacağına inanmaktadırlar (1. CHP; 2. CHP; 3. CHP). Hatta, bazı katılımcılar, kadınlar ve gençlerin kota olmasına rağmen seçilebileceklerine inanmadıkları için aday olmayı istemediklerini belirtmişlerdir (3. CHP; 4. CHP).

Bununla birlikte, CHP'li kadınlar cinsiyet kotalarının eşit temsiliyet için gerekli olduğunu ancak yeterli olmadıklarını, çünkü erkeklerin kendilerini önceliklendirmek için kadın adayları seçim listelerinin alt sıralarına ittiklerini belirtmişlerdir (3. CHP). Birçok katılımcı kadın, siyasette eşit temsil sağlamak için fermuar sisteminin öneminden bahsetmiştir (3. CHP; 4. CHP; 13. CHP).

CHP'li kadın meclis üyeleri, eşit temsiliyetinin önemini vurgularken toplumun yarısının iyi temsil edilmediği sürece, tamamının temsilinin mümkün olmadığını dile getirmişlerdir. (13. CHP). Belediye meclislerindeki kadın üye sayısının önemli olduğunu belirtmekte, kadınların politikalara yön vermek iradeleri olsa da sayılarının yetersiz olduğunun altını çizmektedirler. (3. CHP; 13. CHP). Ayrıca, farklı parti üyesi kadınların birlikte hareket edebildiği takdirde daha fazlasını başarabileceklerine inanmaktadırlar (3. CHP).

CHP'li kadınlar, bizzat kadınların kendilerinin geleneksel cinsiyet rollerini yeniden ürettiklerinin farkındadırlar ve bu nedenle yerel siyasette kadınların daha fazla yer almasının, tam olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politikaların yaygınlaşması anlamına gelmeyeceğini düşünmektedirler (2. CHP).

CHP'li kadınların bir başka politika önerisi ise, kadın siyasetçilerden adaylık ücretinin alınmamasıdır. (4. CHP; 10. CHP; 13. CHP). Buna göre, CHP'nin kadın siyasetçilerden

aday ücreti almayı bıraktığı zaman adaylık için başvuran kadınların sayısında çarpıcı bir artış gözlemlenmiştir (10. CHP).

CHP'li kadınlara göre, parti içi toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için genel merkez desteğini arttırmalı ve bu konuya yönelik daha fazla önlem almalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikalarının sadece kadın üye sayısını arttırmakla sınırlı kalması CHP'li kadınları rahatsız etmektedir (10. CHP). Bu konuda farkındalığı arttırmak adına parti genel merkezinin toplumsal cinsiyet eşitliği alanında politika üreten belediyeleri ödüllendirmesini önermektedirler (1. CHP).

Görüşmeler esnasında parti içi eğitimden önemli bir politika bileşeni olarak bahsedilmiştir. Kadın meclis üyeleri, belediye yönetimi içerisindeki görevlerinin ne olduğu, neler yapabilecekleri ve yerel yönetim yasalarına dair daha fazla eğitim talep etmektedirler. Özellikle imara dair düzenlemelerinin önem taşıdığı belirtilmiştir (11. CHP; 13. CHP). Görüşülen bir üye bütün parti üyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitim alması gerektiğini belirtmiştir (11. CHP).

Ayrıca, kadınlar siyaset alanındaki rol modellerin öneminin altını çizmektedir. Kadınların birbirlerini nasıl ileriye taşıdıklarına dair örneklerin paylaşılması siyaset içerisinde daha kadın dostu bir ortam yaratacaktır (1. CHP). Bununla birlikte, kadın siyasetçilerin başarılarının kamuoyu ile paylaşılması, ihtiyaç duyulan rol modellerin yaratılmasını sağlayacaktır (11. CHP). Karar alıcı pozisyonlarda olan kadın muhtarlar ve kadın milletvekilleri, örnek rol model olarak görülmektedir (13. CHP).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

AK Parti'li kadın üyeler, kadınların siyasette yer alması konusunda hemfikir olmalarına rağmen, kadınların siyasete katılımının nasıl artırılacağı konusunda özel bir politika önerisi getirmemişlerdir. AK Parti genel merkezinin kotalara karşı çıkması sebebiyle, AK Parti'li kadın üyeler cinsiyet kotaları ya da herhangi diğer geçici özel önlemlere dair yorumda bulunmamışlardır. Bunun yanı sıra, Erdoğan'ın partideki kadın temsilinin artırılmasına yönelik özel politikalarını övgü ile karşılamaktadırlar. AK Parti'li bir görüşmeciye göre Erdoğan, belediye meclis üyesi aday listesinde üçte bir oranında kadın olması gerektiğini söyleyerek sözel bir kota uygulamış ve bu şekilde kadın üyelerin sayısında artış gözlemlenmiştir (22. AK Parti). Bu cevap esnasında odada bulunan başka bir görüşmeci ise bunun gerçek bir kota uygulaması olduğunu düşünmemektedir. “Buna kota demeyelim” (23. AK Parti). Bir başka katılımcı ise “Dediğim gibi kadınlar sırf kadın oldukları için siyasete girmemeli. Bilgi ve donanımlarından dolayı girmeli. Ama şu anda erkek egemen bir toplumda yaşadığımızdan dolayı ve haksızlıklar maalesef olduğundan dolayı şu dönemde kota olmalı.” diyerek kotaları desteklediğini belirtmiştir (31. AK Parti). 2009'dan bu yana siyasette olan bir başka katılımcı, Erdoğan'ın kotalar uygulaması getirdiğini ve partideki kadınlara çok yardım ettiğini aktarmış ancak Türkiye'nin hazır olmadığını savunarak yüzde 50'lik bir kotayı desteklemediğini söylemiştir (5. AK Parti).

Cinsiyet kotalarına karşı çıkan AK Parti üyesi kadınlar, parti içindeki görevlendirmenin liyakat temeli esas alınarak yapılması gerektiğini savunmakta ve kadınların sadece kadın

olduğu için değil, hakettikleri için bu görevlere getirilmeleri gerektiğini düşünmektedir (28. AK Parti, 31. AK Parti).

Ayrıca katılımcılar, erkek meslektaşlarının karar alma mekanizmalarında daha fazla kadın olmasına direnç gösterdiğinin altını çizmekte, fakat bu ayrımcılığın nasıl sonlandırılacağına dair herhangi bir öneri ya da çözüm sunmamaktadırlar. Örneğin, erkeklere toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik eğitim vermek yerine, kadınların daha güçlü, dirençli ve esnek olmaları gerektiğini savunmaktadırlar (23. AK Parti; 28. AK Parti). Bir katılımcı “kültürümüz ile bağdaşmadığından” toplumsal cinsiyet eğitimlerinin ayrımcılık gözetken pratikler olduğunu belirtmektedir (24. AK Parti).

AK Parti, kadınların belediye meclis üyeliğine aday gösterilmesini kolaylaştırmak için, kadınlardan yüzde 50 daha az başvuru ücreti alma politikası uygulamıştır. Buna rağmen, görüşmecilere kadınların siyasete katılımını arttırmak için partilerin ne tür önlemler alabileceği sorulduğunda, başvuru ücret politikasından belli belirsiz bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcılar, aynı zamanda finansal açıdan güçlü olmayı da içerecek şekilde ederek “güçlü” olma ihtiyacına odaklanmışlardır.

Halkların Demokratik Partisi (HDP)

HDP’li kadınlar, siyasette toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlaması için dayanışmanın önemli olduğunu altını çizmektedirler. Bir HDP üyesi, kadınların örgütlü olarak hareket etmesi ve bu örgütlenmeden bir baskı unsuru olarak yararlanılması gerektiğini belirtmiştir (11. HDP; 20. HDP).

Kadınların siyasete katılımını arttırmak için kadın adaylardan başvuru ücreti alınmamasının çok yararlı bir uygulama olduğu aktarılmaktadır (15. HDP; 16 HDP).

Bir HDP üyesi, bilginin önemine değinerek, yasal çerçeve ve düzenlemelere dair bilgi sahibi olmanın kadınların siyasi mücadelesini güçlendirdiğini vurgulamıştır (17. HDP).

HDP’de cinsiyet kotası 2009 yerel seçimlerinden önce uygulanmaya başlanmıştır. Ancak cinsiyet kotaları partili kadınlar tarafından yetersiz bulunmuş, nüfusun eşit temsil edilmesi için eşbaşkanlık sisteminin gerekli olduğu savunulmuştur (11. HDP; 18. HDP; 19. HDP). 2019 yerel seçimlerinde ise fermuar sisteminin uygulamaya konması beklenmektedir (11, HDP; 18. HDP; 19. HDP).

HDP’li kadınlara, siyasette kadınların temsilinin nasıl artırılabilceği sorulduğunda, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin güçlü etkisine vurgu yapılmakta ve kadınları kamusal alana çeken politikalara odaklanılmaktadır. Kadının güçlendirilmesi için, ücretli istihdama erişim ve dolayısıyla ekonomik bağımsızlığın kazanılmasının kilit rol oynadığını belirtmektedirler (15. HDP; 18. HDP).

Bazı ilçelerde kadın siyasetçilere oy verme ihtimalleri daha yüksek olabilir. Bu durum ya ilçenin kadın siyasetçilere daha açık olmasından ya da daha önce bu ilçede daha önce bir kadın politikacının erkek rakibine göre daha başarılı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu kadınların uygulamaları herkes için örnek oluşturmaktadır. Bu alanlar kadın adaylar için önem arz etmektedir (19. HDP).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve İyi Parti

MHP'li belediye meclisi üyeleri, parti içerisinde değişikliğe gidilmesinin ve kadınlar için özel önlemler alınmasının elzem olduğunu kabul etmektedirler. Bir görüşmeci, fermuar sistemi olmadan uygulanan cinsiyet kotalarının kadınların aleyhine işlediğini, bu durumun kadınların seçilemeyecekleri sıralardan aday gösterilmesinden kaynaklandığını belirtmiştir (14. MHP).

Tüm kadınlar, partideki kadın sayısının azlığının partiye katılmayan isteyen diğer kadınların ümidini kırdığının altını çizmektedir. “Kadınların kendilerini kanıtlamalarına izin verilirse, siyasetteki kadın sayısı artacaktır. Bununla birlikte partinin iç tüzüğünde de kadına bakış açısını değiştirecek gerekli düzenlemeler yapılmalıdır” (14. MHP). Katılımcılardan biri, erkek politikacıların eşleri ile birlikte çalışmalarının, onları daha görünür hale getirdiğini ve diğer kadınların da siyasete katılmasına yardımcı olduğunu söylemektedir (27. MHP). Ancak bu öneri, kadınların siyasetteki rolünü karar alıcı pozisyonlardan ziyade yardımcı rollerde kısıtlama riskini taşımaktadır.

Politikalar ve Eğitimler

Görüşmelere katılan tüm kadınlar, kadınların siyasete katılımını arttırmak için kota ve/veya ücretsiz başvuru gibi bir takım özel önlemler alınması gerektiğine dair hemfikirdir. CHP, HDP ve MHP üyeleri açıkca cinsiyet kotalarını ve daha etkin olan fermuar sistemini savunmuştur. Uzun süredir siyasetin içinde olan AK Parti üyeleri de giriş seviyesinde kadınları siyasete sokacak yöntemlere başvurulmasından yanadır.

Belediye meclisi üyesi kadınlar, özellikle yasal düzenlemeler ve yerel siyasi sistem üzerine eğitim önerilerinde bulunmuşlardır. CHP ve HDP'li kadınlar toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimini savunurken, AK Parti'li üyeler bu eğitime karşı çıkmaktadır. AK Parti üyeleri, toplumsal cinsiyet sınıflandırmasını LGBTİ bireyleri de içerdiği için yararlı bulmamaktadır.

Görüşmeler esnasında kaydedilen politika ve eğitim önerilerine ek olarak aşağıda üç eğitim önerisi daha değerlendirilebilir.

1. Uyuşmazlıkların çözülmesine ve iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitimler eğitimler, kadın ve erkek meslektaşları ile çalışma becerileriyle kadınların parti için ilişkilerini geliştirebilir. Ayrıca beden dili ve diksiyon eğitimleri de katılımcılar tarafından dile getirilmektedir.
2. Yerel siyasetin işleme biçimleri, belediye meclis üyelerinin görevleri hem genel olarak hem de özel olarak imar ve cinsiyete duyarlı bütçeleme gibi alanlarda komisyonların yetki alanları gibi teknik konularda verilecek eğitimler, farklı siyasi partilerden kadınları yan yana getirerek aralarında diyalogun geliştirilmesine zemin hazırlayabilir.
3. Siyasal partiler arasında belirgin görüş farklılıkları olduğu göz önüne alındığında eğitimlerin her bir parti için ayrı düzenlenmesi de söz konusu olabilir. Eğitim içerikleri aynı olsa dahi farklı partilerden kadınların siyasi katılım veya toplumsal cinsiyet sorunları

hakkında konuşmasını sağlamak yerine oturumlar ayrı ayrı gerçekleştirilebilir. Bu eğitim programları ikinci aşamada siyasi partiler arası toplantılarla desteklenebilir.

SONUÇ

Kadınların siyasete katılımı üzerine yapılan araştırmalar, kadınların politikaya girerken toplumda değişiklik yapma motivasyonlarının erkeklere kıyasla daha kuvvetli olduğunu, kamu politikalarına karşı daha duyarlı olduklarını, sosyal politikalar ve toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar alanlarını daha çok tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu raporun bulguları Türkiye’de yerel politikadaki kadınların da benzer özellikler taşıdıklarını teyit etmektedir. Görüşülen tüm kadın politikacılar, siyasete giriş amaçlarının erkeklerden farklı olduğunu konusunda hemfikirdir. Ayrıca, kamuya daha iyi hizmet verme ve özellikle de çocuklara daha iyi bir gelecek sağlama endişeleri daha kuvvetlidir.

Araştırma ekibi, 6 farklı ilde, 5 farklı parti üyesi 31 kadın siyasetçi ile 2019 yerel seçimlerden hemen önce görüşmeler yapmıştır.¹⁸ Görüşmelerin ilk amacı, kadın oranının ortalamanın üzerinde olduğu ilçe belediye meclislerindeki kadın politikacıların yerel siyasette nasıl bir fark yarattıkları ve bu farkı nasıl açıkladıklarını öğrenmektir. Bu kadınların toplumsal cinsiyete duyarlı politikaları hayata geçirip geçiremedikleri, diğer kadınlarla ortak çalışıp çalışmadıkları, farklı siyasi partilerle iş birliği imkânı olup olmadığına dair fikirleri de sorulmaktadır. Görüşmeler, sadece bu sorulara cevaplar bulunmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda yerel politikada kadınların maruz kaldığı muazzam ayrımcılığı da ortaya koymuştur. Kadınların cinsiyet temelinde ayrımcılığa uğraması Türkiye gibi ataerkil bir toplum bağlamında şaşırtıcı olmamakla birlikte farklı partilerden kadınların bu ayrımcılığı nasıl dile getirdiği, ayrımcılıktan ne anladıkları ve ayrımcılıkla nasıl başa çıkmaya çalıştıklarını incelemek ilginç olmuştur.

Görüşülen tüm kadın siyasetçilerin ortaklaştığı noktalar aşağıda sıralanmıştır:

Farklı siyasi partilerden kadınlar siyasete giriş motivasyonlarının erkeklerden farklı olduğunu belirtmektedir. Kadınların görüşüne göre, erkekler para, rant arayışı ve iktidar elde etmek için siyasete girerken, kadınların amacı kamuya daha iyi hizmet etmek ve çocuklara daha iyi bir gelecek sağlamaktır.

Tüm kadınlar, seçmenlerin evlerine girme ve onlarla iletişime geçme konusunda erkeklerden daha yetkin olduklarının altını çizmiştir.

Kadın siyasetçilerin varlığı, ilçe belediye meclislerindeki ataerkil, erkek egemen ortamı dönüşmesine katkıda bulunmaktadır.

Cinsiyete duyarlı politikaların tanımı konusunda farklı siyasi partilerden olan kadınların görüşleri farklılaşmaktadır. Beklenildiği üzere, kadınları ilgilendiren politikalar, parti ideolojisi ve siyasi gündemi kapsamında belirlenmektedir. Ancak, görüşmecilerin hepsi

¹⁸ Sadece iki görüşme seçimlerden sonra Bursa’da yapılmıştır.

kadın seçmenlerin tercihlerinin ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasının öncelikli olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılar, kamusal alanların ve parkların birincil kullanıcılarının kadınlar olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu alanlar kadınların ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde düzenlenmelidir. Görüşmecilerin büyük çoğu parklarda güvenlik sorunlarına dikkat çekmiş ve bu sorunu politika gündemlerinde önceliklendirdiklerini belirtmiştir.

1. Kadınlar, siyasette yer alarak diğer kadınlara bunun mümkün olduğunu göstermenin öneminin altını çizmektedir. Ancak en iyi rol modelin kim olabileceğine dair çekinceleri bulunmaktadır.
2. Bir katılımcı hariç tüm kadınlar partilerinde maruz kaldıkları cinsiyet temelli ayrımcılığı dile getirmişlerdir. Farklı partilerden kadınlar, siyasi kariyerlerinin çeşitli aşamalarında, erkek meslektaşları tarafından kenara itildiklerine ve hakarete uğradıklarına dair tecrübelerini aktarmışlardır.
3. Tüm görüşmeciler parti içindeki hiyerarşiden bahsetmiş ve grup kararlarına uymanın önemli olduğunu söylemiştir.
4. MHP üyeleri dışındaki diğer görüşmecilere göre, siyasetteki kadın sayısının artması kadınlar arasındaki dayanışmayı güçlendirecektir.

Bu araştırmanın sonuçları, özellikle kadın siyasetçilere yönelik eğitimler tasarlamak ve farklı partilerden daha fazla kadına ulaşmak için yardımcı olacaktır. Ancak, bireysel düzeydeki farklılıklar kadınları ve politika tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun bir sebebi ise kadınların parti içinde az sayıda ve yalnız olmasıdır.

Kadının Siyasete Katılımıyla ilgili Seçilmiş Kaynakça

- Akduran, Ö. (2019). Belediyeciliğin kadınlarla imtihanı. *Birikim*, 358/359, 56-62
- Alesina, A. (1988). Credibility and policy convergence in a two-party system with rational voters. *The American Economic Review*, 78(4), 796-805.
- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2005). Preferences for redistribution in the land of opportunities. *Journal of Public Economics*, 89(5-6), 897-931.
- Alkan, A. (2005). Yerel yönetimler ve cinsiyet: Kadınların kentte görünmez varlığı: Ankara Araştırması. *Dipnot Yayınları*.
- Ayata, A. G., & Tütüncü, F. (2008). Critical Acts without a critical mass: The substantive representation of women in the Turkish parliament. *Parliamentary Affairs*, 61(3), 461-475.
- Bektas, E., & Issever-Ekinci, E. (2018). Who Represents Women in Turkey? An Analysis of Gender Difference in Private Bill Sponsorship in the 2011–15 Turkish Parliament. *Politics & Gender*, 1-31.
- Brollo, F., & Troiano, U. (2016). What happens when a woman wins an election? Evidence from close races in Brazil. *Journal of Development Economics*, 122, 28-45.
- Cavalcanti, T. V. D. V., & Tavares, J. (2011). Women prefer larger governments: Growth, structural transformation, and government size. *Economic Inquiry*, 49(1), 155-171.
- Chattopadhyay, R., & Duflo, E. (2004). Women as policy makers: Evidence from a randomized policy experiment in India. *Econometrica*, 72(5), 1409-1443.
- Clots-Figueras, I. (2012). Are female leaders good for education? Evidence from India. *American Economic Journal: Applied Economics*, 4(1), 212-44
- Costantini, E. (1990). Political women and political ambition: Closing the gender gap. *American Journal of Political Science*, 741-770.
- Çağlayan, H. (2016). Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu. *İletişim Yayınları*.
- Downs, A. (1957). An economic theory of political action in a democracy. *Journal of political Economy*, 65(2), 135-150.
- Ferreira, F., & Gyourko, J. (2014). Does gender matter for political leadership? The case of US mayors. *Journal of Public Economics*, 112, 24-39.
- Greene, Z., & O'Brien, D. Z. (2016). Diverse parties, diverse agendas? Female politicians and the parliamentary party's role in platform formation. *European Journal of Political Research*, 55(3), 435-453.

Gül, S. S., & Altindal, Y. (2015). Türkiye Siyasetinin Eril Anatomisi: 2015 Seçimlerini Kota Uygulamaları Üzerinden Yeniden Düşünmek. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 9(19-20).

Koyuncu, B., & Sumbas, A. (2016, September). Discussing women's representation in local politics in Turkey: The case of female mayorship. *Women's Studies International Forum* (Vol. 58, pp. 41-50). Pergamon.

Macmillan, R., Shofia, N., & Sigle, W. (2018). Gender and the politics of death: Female representation, political and developmental context, and population health in a cross-national panel. *Demography*, 55 (5), 1905-1934.

Senol, F. (2009). Women running for neighborhood offices in a Turkish city: Motivations and resources for electoral candidacy. *Political Geography*, 28(6), 362-372.

Tekdemir, O. (2016). Conflict and reconciliation between Turks and Kurds: The HDP as an agonistic actor. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(4), 651-669.

Wängnerud, L., & Sundell, A. (2012). Do politics matter? Women in Swedish local elected assemblies 1970–2010 and gender equality in outcomes. *European Political Science Review*, 4(1), 97-120.

Yildirim, K., & Kocapinar, G. (2019). Untangling the gender gap: nomination and representativeness in Turkish local elections. *Turkish Studies*, 20(2), 222-248.